ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΔΩΡΙΚΟΥ ΡΥΘΜΟΥ

Ἀνακοινωθεῖσα πρὸς τὴν ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ γραμμάτων ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ ἀρχαιολόγου κ.

ΚΑΡΟΛΟΥ CHIPIEZ

Ἂν οἱ ἀρχαιολόγοι δὲν εἶνε κατὰ πάντα σύμφωνοι ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ᾠκοδομήθησαν τὰ μέγαρα τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν, πάντως ὅμως ἀποδέχονται, ὅτι ἡ χρονολογία τῶν κτιρίων τούτων εἶνε προγενεστέρα τῆς διαπλάσεως τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχιτεκτονικῇ.

Ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδεμία ἀναλογία, πράγματι, τυγχάνει αἰσθητὴ μεταξὺ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν πρώτων καὶ τῆς μορφῆς τῆς δευτέρας. Τὸ μυκηναῖον οἰκοδόμημα, ὡς καὶ τὸ δωρικόν, φαίνονται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς δύο συστήματα τέχνης παντελῶς διάφορα πρὸς ἄλληλα, πλὴν μελέτη μᾶλλον σύντονος ἀποδείκνυσιν ἐναργῶς, ὅτι τὰ πράγματα οὐδαμῶς εἶνε τοιαῦτα.

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀρκεῖ νὰ συναρμολογήσῃ τις τὰ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀκροπόλεων τῆς Πελοποννήσου ἀνευρεθέντα συντρίμματα καὶ νὰ διατάξῃ ταῦτα καθ' ὡρισμένον τρόπον, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν πάντα τὰ ὑπὸ τῶν ἀνασκαφῶν παρεχόμενα τεκμήρια, ὅπως ἀνακαλύψῃ μεταξὺ τῆς ἀρχεγόνου ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἀναλογίας τινάς, αἵτινες εὐθὺς ἐν ἀρχῇ διελάνθανον. Οὕτω παρὰ τὴν διαφορὰν τῆς ἀναλογίας αὐτῶν ἄγεταί τις νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ὁ μυκηναῖος κίων ὡς καὶ ὁ δωρικὸς εἰσὶ συντεθειμένοι ἐκ τῶν αὐτῶν μελῶν.

Τὸ ἐπ' ἐμοὶ προτίθεμαι ν' ἀποδείξω, ὅτι ἐν τῇ μυκηναίᾳ ἀρχιτεκτονικῇ εὑρίσκεται ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ τύπος τῶν σχηματισμῶν, οἵτινες βραδύτερον ἀπέβησαν χαρακτηριστικοὶ διὰ τὸ δωρικὸν ἐπιστύλιον. Ἀλλ' ἐπιτραπήτω μοι νὰ προτάξω ἐνταῦθα προηγουμένως σκέψεις τινάς.

Ὁ Βιτρούβιος φρονεῖ, ὅτι τὸ δωρικὸν ἐπιστύλιον ἀποδίδει ἐν τοῖς ἐκ λίθου ἢ μαρμάρου οἰκοδομήμασι τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφὴν τοῦ ξυλίνου ἐπιστυλίου τῶν πρώτων ναῶν οὕτως, ὥστε ἕκαστον τρίγλυφον ἀναπαριστᾷ τὸ ἄκρον μιᾶς δοκοῦ. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Βιτρουβίου ἐγένετο πιστευτὴ κατὰ γράμμα καὶ ἐν γένει ἠκολουθήθη. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος ἠσχολήθησαν περὶ τὴν παλινόρθωσιν τοῦ ἰδεώδους κτιρίου, τοῦ πρώτου ναοῦ, οὗ ποιεῖται μνείαν ὁ Ῥωμαῖος ἀρχιτέκτων. Πλὴν οὐδεμία τῶν γενομένων παλινορθώσεων ἔγεινε γενικῶς παραδεκτή, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ πάντοτε παρέστησαν πολλαὶ καὶ ἀκαταγώνιστοι δυσκολίαι.

Μία τῶν δυσκολιῶν τούτων χρήζει τινῶν διασαφήσεων. Ὑποτεθείσθω, ὅτι πρόκειται νὰ στεγασθῇ ναός τις, ὁ ἁπλούστατος, συνιστάμενος μόνον ἐξ ἑνὸς σηκοῦ. Αἱ δοκοὶ τῆς στέγης ταύτης τεθήσονται ἀναγκαίως κατὰ πλάτος τοῦ σηκοῦ. Ἂν τὰ ἄκρα αὐτῶν ἀφεθῶσιν ὁρατά, ταῦτα θὰ φανῶσι μόνον ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ κτιρίου καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς προσόψεως.

Φαντασθῶμεν νῦν τὸν ναὸν περιστοιχιζόμενον ὑπὸ κιόνων κατὰ τὴν περίπτερον διάταξιν. Τοῦ σηκοῦ μένοντος ἐστεγασμένου διὰ δοκῶν πλαγίων, οὐδὲν κωλύει, ὅπως αἱ δοκοὶ αἱ σχηματίζουσαι τὴν ὀροφὴν ἐν τῷ προναῷ καὶ τῷ ὀπισθοδόμῳ τεθῶσι κατὰ μῆκος. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀληθὲς τυγχάνει, ὅτι τὰ ἄκρα τῶν δοκῶν καθίστανται ὁρατὰ καθ' ἑκατέραν τῶν προσόψεων, πλὴν οὐχὶ ὁλοτελῶς. Οὐδὲν ἄκρον τῶν δοκῶν ἀποβαίνει ὁρατὸν κατὰ τὰ ἄκρα τῶν πλαγίων πλευρῶν τῶν ναῶν.

Ἂν νῦν ἐξετάσωμεν τὸ ἐπιστύλιον τῶν ἀρχαιοτάτων δωρικῶν κτιρίων, ὡς φέρ' εἰπεῖν τὸ τοῦ Σελινοῦντος, θέλομεν παρατηρήσει ἀξίας λόγου τινὰς λεπτομερείας προδιδούσας τὴν ἀπομίμησιν τῆς ξυλίνης κατασκευῆς, ἀλλὰ κεκτημένας χαρακτῆρα ὅλως ἰδιάζοντα.

Καὶ πρῶτον κρίνομεν ἀξίας ἰδίας παρατηρήσεως τὰς σταγόνας τὰς ὑπὸ τὰς τριγλύφους κειμένας. Ταύτας ἀδύνατον εἶνε νὰ μὴ ὑπολάβωμεν ὡς ἥλους. Ἀλλ' ὅμως οἱ ἥλοι οὗτοι ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται εἰς οὐδεμίαν τῆς οἰκοδομικῆς ἀνάγκην ἀνταποκρινόμενοι. Ἂν δὲ προεκταθῶσιν ἐκ τῶν κάτω, ἀπολήγουσιν εἰς τὸ κενόν, ὡς δείκνυται ἐν τῷ σχήματι Α.

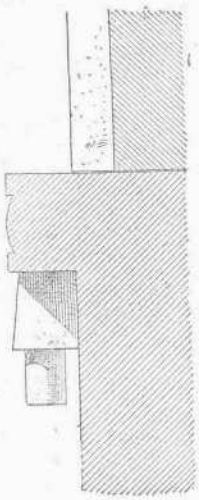

Α Κάτοψις τῶν σταγόνων

Ἐν τινι τῶν τελευταίων προταθεισῶν παλινορθώσεων ἀποδίδεται αὐτοῖς ὁ σκοπὸς τῆς συγκρατήσεως τῶν σανίδων, αἵτινες κατὰ τὸν Βιτρούβιον ἐτίθεντο ἔμπροσθεν τῶν δοκῶν χάριν τῆς προφυλάξεως αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ ἐξήγησις αὕτη δὲν δικαιολογεῖται ὑπὸ τῶν μνημείων. Ἐκτὸς μιᾶς ἐξαιρέσεως ἅπασαι αἱ τρίγλυφοι κεῖνται ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ναοῖς ὄπισθεν τῶν ἥλων. Ἑπέρα ἰδιοτροπία τοῦ δωρικοῦ ἐπιστυλίου εἶνε οὐδὲν ἧττον παράδοξος. Οἱ καλούμενοι μύτλοι (mutules) λέγεται ὅτι εἶνε τὰ ἄκρα τῶν δοκίδων τῆς στέγης, ἀλλ' αἱ οὕτως ὀνομαζόμεναι δοκίδες κέκτηνται τὸ αὐτὸ πλάτος πρὸς τὰς τριγλύφους, ἤτοι πρὸς τὰς κυρίας δοκούς, τοῦθ' ὅπερ ἐν οὐδεμιᾷ ἐποχῇ καὶ ἐν οὐδενὶ μνημείῳ παρετηρήθη.

Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν ἐν λόγῳ μύτλων φέρει δεκαὲξ ἥλους οἵτινες οὐδαμῶς χρησιμεύουσιν ἐν τῇ ξυλοτεκτονικῇ καὶ ὧν ὁ προορισμὸς τυγχάνει πάντῃ ἀνεξήγητος.

Τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἅτινα συντομίας ἕνεκα παραλείπομεν ἐνταῦθα, ἤθελον μείνει βεβαίως ἀκατάληπτα ἄνευ τῶν ἀνακα-

λύψεων τῶν γενομένων κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐπὶ τῶν ἀκροπόλεων τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς Πελοποννήσου.

Ἅπαντα τὰ μέγαρα τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυ-

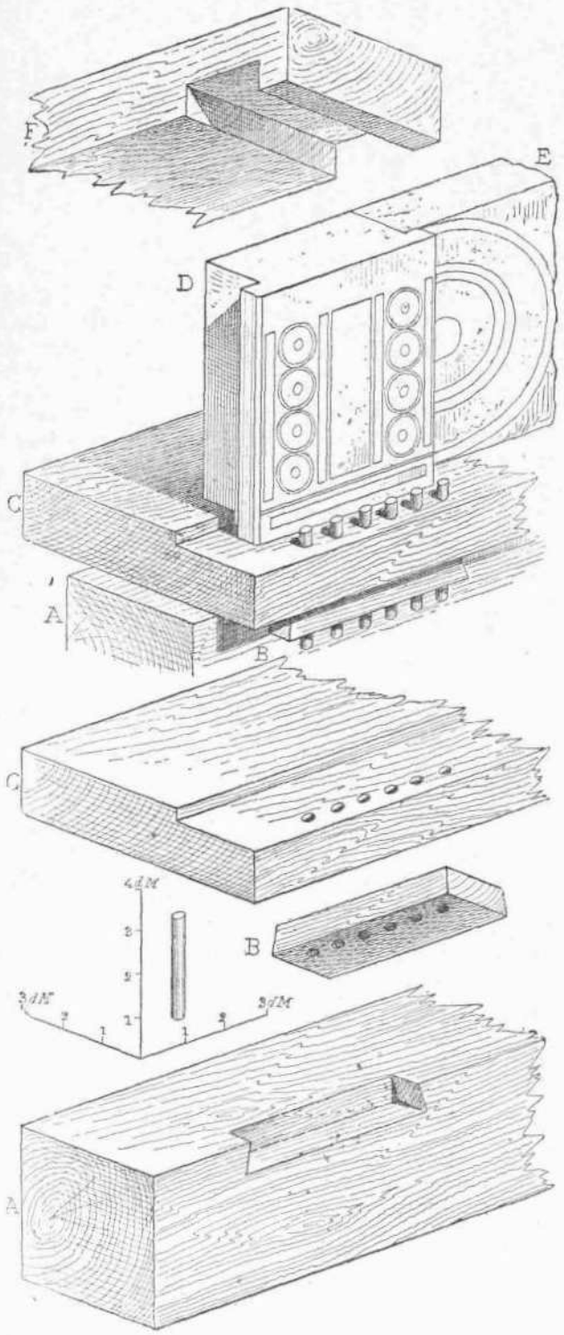

Β Αἱ τρίγλυφοι μετὰ τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ θριγκοῦ

κηνῶν παρουσιάζονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διηυθετημένα ἐπὶ τῆς προσόψεως, ἤτοι μὲ τὴν δίστυλον ἐκείνην διάταξιν, ἣν καλεῖ ὁ Βιτρούβιος *ἐν παραστάσι* (in antis).

Ἡ εἰς τὰ κτίρια ταῦτα εἴσοδος γίνεται διὰ προδόμου ἔχοντος δύο κίονας κειμένους μεταξὺ δύο ἀκροτοίχων ἢ δύο παραστάδων. Οἱ κίονες ὧν αἱ βάσεις εὑρίσκονται εἰσέτι κατὰ χώραν ἦσαν ἐκ ξύλου· οἱ δὲ τοῖχοι, ὄντες παχύτατοι, ἀπετελοῦντο ἐκ κενῶν ὀπτοπλίνθων καὶ ἐναλλὰξ ἐκ δοκῶν, αἵτινες προσέδιδον αὐτοῖς τὴν ἀπαιτουμένην στερεότητα.

Ἐκ τούτων πάντων ἐκπηγάζουσι δύο τινά·

α') Τὰ ὑπὸ τῶν ξυλίνων κιόνων ὑποβασταζόμενα ἐπιστύλια ἦσαν ἐπίσης ἐκ ξύλου.

β') Ἕκαστον ἄκρον τοῦ ἐπιστυλίου ἦν ἐντετοιχισμένον εἴς τινα τοῖχον.

Τὰ μέρη ταῦτα εὐκόλως δυνάμεθα νὰ παλινορθώσωμεν· δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς ἐκεῖνα ἅτινα ἔκειντο ὑπερθεν τοῦ ἐπιστυλίου. Οὐχ ἧττον πολλαὶ μέθοδοι ἐξερευνήσεως δύνανται νὰ ἐπιτρέψωσι καὶ τούτων τὴν παλινόρθωσιν.

Παρατηρητέον ἐν πρώτοις, ὅτι ἀναγκαιόταται πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς στερεότητος τῶν κιόνων ἦσαν προμήκεις δοκοὶ ὑπερκείμεναι τοῦ ἐπιστυλίου καὶ ἐντετοιχισμέναι ἐν τῇ ἑτέρᾳ ἄκρᾳ τοῦ πρὸς τὸ βάθος τοίχου.

Ἐξετάσωμεν νῦν ἀβακίσκους τινὰς ἐξ ἀλαβάστρου, ἀνευρεθέντας ἐντός τῶν μεγάρων. Οὗτοι ἐν πρώτοις δὲν ἔκειντο ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῶν θέσει ὅτε ἀνεκαλύφθησαν, φέρουσι δὲ σύστημα διακοσμήσεως οὗ ἡ χρῆσις ἐτύγχανε κοινὴ ἐν τῇ μυκηναίᾳ τέχνῃ.

Τὸ σύστημα δὲ τοῦτο τῆς διακοσμήσεως παρουσιάζεται ὑπὸ δύο ἐπόψεις·

α') Αἱ παραστάσεις, ὧν ἀπροσδιόριστος ὁ ἀριθμός, σχηματίζουσιν ἀνάγλυφον διάζωμα ἐπὶ μονολίθων μακρῶν καὶ στενῶν.

β') Ἑκάστη παράστασις εἶνε κεχαραγμένη ἐπ' ἰδίας πλακός, τὸ δὲ σύνολον αὐτῶν ἀποτελεῖ σειρὰν ἐπιπέδων καὶ προεξοχῶν ἐναλλάξ.

Οὕτω δὲ διατασσόμεναι αὗται αἱ παραστάσεις ὑπενθυμίζουσι, δυνατὸν εἰπεῖν, τὰς τριγλύφους καὶ τὰς δωρικὰς μετόπας. Αὐτὸ τοῦτο μάλιστα τὸ ὄνομα ἔδωκαν εἰς αὐτὰς οἱ ἐρευνήσαντες τὰ κατὰ τὴν Τίρυνθα χωρὶς ν' ἀποδώσωσι μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἀναλογίαν ταύτην.

Ἀλλὰ περιγράψωμεν εἰδικώτερον ταύτας τὰς πλάκας καὶ ἐκθέσωμεν τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῶν γνωρίσματα.

Αἱ τρίγλυφοι κέκτηνται τὰς διαστάσεις κεραλῆς παχείας δοκοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ αὐτὸ ὕψος πρὸς τὸ ὑπ' αὐτὰς κείμενον διάζωμα· φέρουσι δὲ πάντοτε ῥαβδώσεις καθέτους, πρὸς δὲ καὶ ἐντομὴν κατὰ τὴν βάσιν (Ἴδε σχῆμα Β).

Παραδεχθῶμεν, ὅτι αἱ διάφοροι αὗται πλάκες πρόκειται νὰ ὑπερτεθῶσι τοῦ ἐπιστυλίου τοῦ μεγάρου δίκην διαζώματος, ὡς ἐν τῷ μυκηναίῳ τάφῳ τῷ φερωνύμῳ τῆς Κας Σχλιέμανν.

Τί συμβήσεται;

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐνεργείας τοῦ ξύλου, τῆς συστολῆς καὶ διαστολῆς αὐτοῦ τὸ διάζωμα θὰ παράσχῃ κατ' ἀνάγκην ἐπιφάνειαν τεθλασμένην.

Τὸ ἡμέτερον σχῆμα Γ παριστᾷ τὸ διάζωμα καὶ τὸ ἐπιστύλιον παλινορθωθέντα· γνωρίζομεν ἤδη τὴν σύνθεσιν τῶν δύο τρίτων τοῦ θριγκοῦ. Ὑπολείπεται νῦν ἡ παλινόρθωσις τῆς ὑπερκειμένης ἐπιφανείας·

Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, εἶνε ἀληθές, οὐδὲν ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων λειψάνων ἔρχεται εἰς ἡμετέραν ἀρωγήν, ἀλλ' ἡ λύσις τοῦ προβλήματος δὲν ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι εἶνε πλειότερον περίπλοκος. Ἔχομεν πάντα λόγον νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὰ μυκηναῖα μέγαρα ἦσαν ἐστεγασμένα δι' ἐπιπέδου ἐπιφανείας.

Σανίδωμα, ἀπολῆγον πρὸς τὰ ἔξω καὶ προωρισμένον νὰ ὑποβαστάζῃ τὰ ἐπιχώματα, ἀπεπεράτου ἀναγκαίως τὸν θριγκόν.

Ὡς αἱ κύριαι δοκοί, οὕτω καὶ αἱ δοκίδες τοῦ δαπέδου τούτου, ὅπερ ἐχρησίμευε ταυτοχρόνως ὡς ὀροφὴ καὶ στέγη, ἔδει νὰ ἦσαν διατεταγμέναι κατὰ τὸ βάθος αὐτῶν· ὁραταὶ δὲ οὖσαι ἐπὶ τῆς προσόψεως, ἀπετέλουν τρόπον τινὰ κορωνίδα. Τοιαύτη κορωνὶς προεφύλαττε τὰ κατώτερα μέρη τοῦ θριγκοῦ, μένουσα δ' ἐκτεθειμένη εἰς τὴν βροχὴν καὶ τὰς

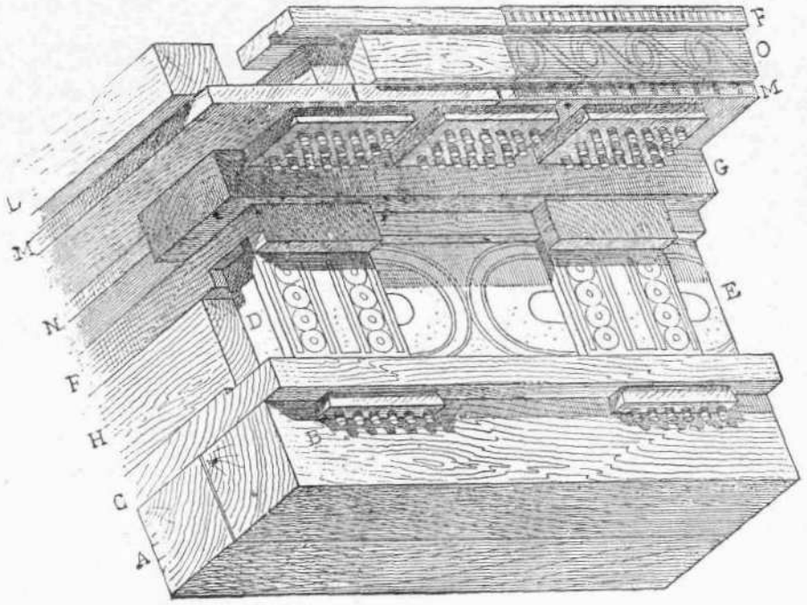

Γ Τὸ σύνολον τοῦ μυκηναίου θριγκοῦ παλινορθωθὲν

ἐπηρείας τῆς ἀτμοσφαίρας εὑρίσκετο ὑποκειμένη εἰς τὸν κίνδυνον βραχείας διαρκείας.

Ἡ δυσχέρεια δὲ αὕτη ἠτο δυνατὸν ν' ἀπορευχθῇ μόνον διὰ τῆς προφυλάξεως τῶν ἄκρων τῶν δοκίδων ἐντὸς κουφωμάτων ἢ κιβωτιδίων, ἐν ἑνὶ λόγῳ ὄπισθεν περιβλήματος. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ τοιοῦτο περίβλημα δι' ὕλης ἁπλῆς καὶ μέσων ἀρχαιοτρόπων; Τοῦτο ἠδύνατο νὰ κατορθωθῇ διὰ συστήματος συναρμογῆς παναρχαιοτάτης μὲν χρήσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν σήμερον εἰσέτι εὐχρήστου, συνισταμένου δὲ εἰς τὰ ἑξῆς δύο (Ἴδ. καὶ σχῆμα Δ).

Ἐν πρώτοις μὲν δέον νὰ κατασκευασθῇ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ περιβλήματος διὰ σειρᾶς σανίδων ἡρμοσμένων, τοποθετουμένων κάτωθι τῶν δοκίδων.

Ἀλλ' οἱ ἁρμοὶ οὗτοι μεταξὺ τῶν σανίδων κινδυνεύουσι νὰ διανοιγῶσιν. Εὔλογον ὅτι θὰ κατασταθῶσιν ἀόρατοι, ἂν καλυφθῶσι διὰ δευτέρας σειρᾶς ἀσυνδέτων σανίδων. Αἱ τελευταῖαι αὗται εἶνε αὐτόχρημα μύτλοι. Οἱ δὲ ἧλοι οἵτινες διαπερῶσιν αὐτὰς μόνον σκοπὸν ἔχουσι τὴν στερέωσιν αὐτῶν πρὸς τὰς ὑπερκειμένας σανίδας. Διὰ τῆς χρήσεως τῆς διατάξεως ταύτης ἅπαντα τὰ ἀποτελέσματα τῆς διαστολῆς τῶν ἁρμῶν δύνανται νὰ συμβαίνωσιν ἐλευθέρως χωρὶς νὰ καθίστανται τὸ παράπαν ὁρατά.

Δεύτερον δὲ δέον ν' ἀποκρυβῶσι τὰ ἄκρα τῶν δοκίδων διὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐμπεδώσεως σανίδος καθέτου στηριζομένης ἐπὶ τοῦ μήκους τῶν ἀμέσως κατωτέρων σανίδων.

Ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις ἁπλουστέραν διάταξιν· ἅπαντα τὰ μέρη εἶνε ἐξ ἴσου χρήσιμα, οὕτω δὲ ὁ θριγκὸς τοῦ μυκηναίου προδόμου ἐντελῶς παλινορθοῦται.

Ἐξετάσωμεν νῦν τὸν θριγκὸν τοῦ ναοῦ τοῦ σικελικοῦ Σελινοῦντος, ἐκείνου ὅστις φέρει ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ τὸ στοιχεῖον C οὗ παρατίθεται ἐνταῦθα εἰκών (Σχῆμα Ε), καὶ θέλομεν παρατηρήσει ἀπομίμησιν, τὴν ἀκριβῆ ἀντιγραφὴν μέρους πρὸς μέρος τοῦ ξυλίνου θριγκοῦ τῶν κτιρίων τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν.

Οὕτως ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ δωρικοῦ θριγκοῦ ἐπεξηγοῦνται σαφῶς. Ἤδη γνωρίζομεν τὴν ἀρχὴν τῶν τριγλύφων, τῶν μετοπῶν καὶ τῶν μύτλων ὡς ἐπίσης τὴν τῶν σταγόνων, κειμένων ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἔμπροσθεν τῶν τριγλύφων καὶ κάτωθι τῶν μύτλων.

Ὑπολείπονται νῦν τὰ συμπεράσματα, ἅτινα συνοψίζομεν εἰς τὰ ἑξῆς·

α') Ὁ θριγκὸς ὁ ὑπερκείμενος τῆς προσόψεως τῶν μυκηναίων μεγάρων ἀνήκει εἰς κτίρια μικτῆς κατασκευῆς, ἤτοι κατασκευασθέντα ἐξ ὑλικῶν ἑτερογενῶν ὡς ἐκ λίθου, ξύλου, ὀπτῆς ἢ ὠμῆς γῆς.

β') Ἡ παλινόρθωσις ἣν παρουσιάσαμεν ἀποδείκνυσι τίνι τρόπῳ ἦν συγκεκροτημένος ὁ θριγκὸς τῶν ἐν λόγῳ μεγάρων ἐν ἐποχῇ ἥτις προηγεῖτο ἀμέσως τῆς γεννήσεως τοῦ δωρικοῦ ῥυθμοῦ, ἀφοῦ τὰ στοιχειώδη σχήματα τοῦ μυκηναίου ἐπιστυλίου ἐπαναλαμβάνονται καθ' ὁλοκληρίαν ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τῶν δωρικῶν κτιρίων.

γ') Τὸ μυκηναῖον κτίριον, οὗτινος ἡ κάτοψις καὶ τὰ συστήματα τῆς ἀνεγέρσεως ὡς καὶ τῆς διακοσμήσεως τυγχάνουσι γνωστά, διασαφηνίζει οὐ μόνον τὰ διάφορα μέρη τοῦ δωρικοῦ θριγκοῦ, θεωρουμένου ἐν συνόλῳ, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ τὴν γενικὴν διάταξιν τοῦ θριγκοῦ τούτου ἐν τῷ ναῷ. Εἰς ταύτην δὲ τὴν ἐξήγησιν δὲν ἠδύνατο μέχρι τοῦδε νὰ ἀγάγῃ τὸ ἰδεῶδες κτίριον ἐκ τοῦ ὁποίου ὑπετίθετο ὅτι παρήχθη ὁ ναός.

Ὁ ἀρχαῖος ξύλινος θριγκὸς τῶν μεγάρων οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ πρόοψις στηριζομένη μεταξὺ δύο τοίχων καὶ ἀπολήγουσα εἰς δύο τὸ ὅλον ὑποβαστάζοντας κίονας. Ἐν οὐδεμιᾷ ὅμως περιστάσει ἡ προμετωπὶς ἐκείνη εἶχε συνέχειαν κατὰ τὰς πλαγίας πλευρὰς τοῦ κτιρίου.

Ἀρ' ἑτέρου δ' ἐν ἐποχῇ ἀμέσως προηγηθείσῃ τῆς διαπλάσεως τοῦ δωρικοῦ ῥυθμοῦ αἱ τρίγλυφοι δὲν ἦσαν πλέον ὡς ἐν ἀρχῇ προωρισμέναι μόνον πρὸς προφύλαξιν τῶν ἄκρων τῶν δοκῶν, ἀλλ' ἐπανελαμβάνοντο ἐπὶ τοῦ διαζώματος χάριν διακοσμητικοῦ πλέον λόγου καὶ ὅπως ἀποτυπώσωσιν ἐν αὐτῇ συγχρόνως ῥυθμὸν καὶ κανόνα.

Συνεπῶς δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ μὴ τεθῶσιν αἱ τρίγλυφοι γύρῳ τῶν ναῶν, ὁπόταν οὗτοι περιεστοιχίζοντο ἐντελῶς ὑπὸ κιόνων. Ἦτο δὲ τοῦτο ἁπλῶς διακόσμησις καὶ οὐδέν τι πλέον.

Οὕτω κατανοεῖται ὁ λόγος, δι' ὃν οὐδέποτε μέχρι τοῦδε κατωρθώθη νὰ συνδεθῶσιν αἱ τρίγλυφοι πρὸς ἰδεώδές τι σύστημα οἰκοδομήσεως, ὅπερ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ ναοῦ.

Ἐν συνόψει πρὸ τῆς διαπλάσεως τοῦ δωρικοῦ ῥυθμοῦ ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τοῦ ῥυθμοῦ τούτου ὑφίσταντο ἐν Ἑλλάδι, ἐν τοῖς πλινθοκτίστοις καὶ ξυλίνοις κτιρίοις.

Τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐσκέφθημεν, ὅτι ἡ ἐξακρίβωσις αὕτη τῶν πραγμάτων ἦτο τοιαύτη ὥστε νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἀκαδημίας.

(Μετάφρασις Α. ΓΕΛΒΕΡΤ)

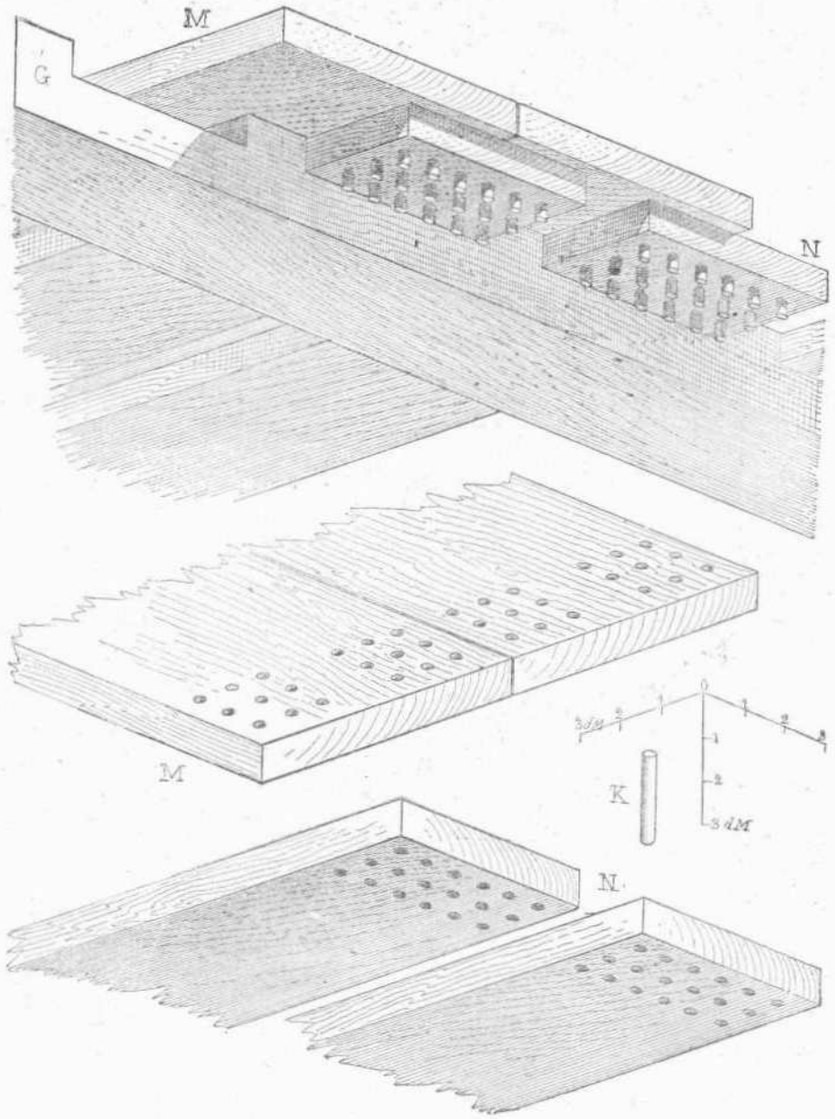

Δ Λεπτομέρειαι τοῦ γείσου

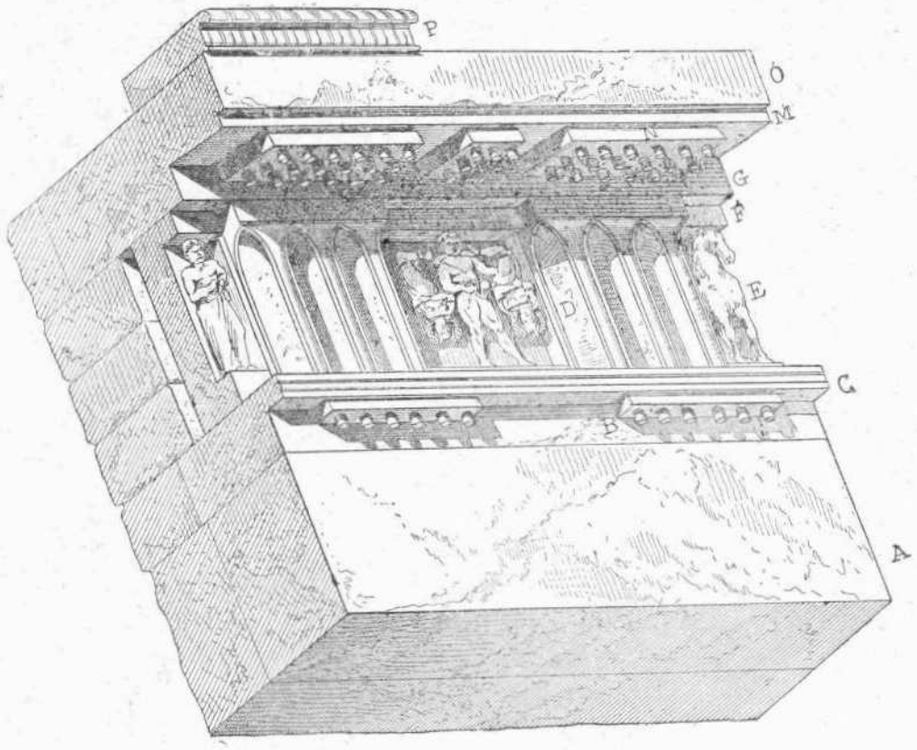

Ε Θριγκὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Σελινοῦντος

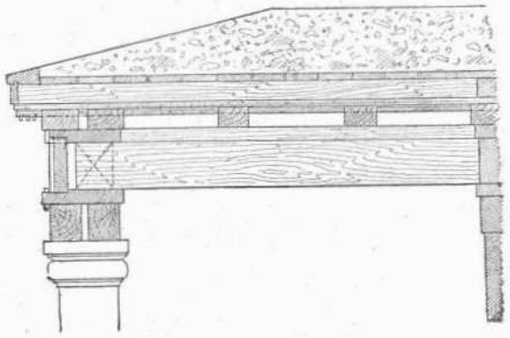

Ζ Τομὴ τοῦ προδόμου κατὰ μῆκος

Ο ΒΟΥΡΚΟΛΑΚΑΣ[1]

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΣ

ΤΡΙΤΗ ΠΡΑΞΗ

Τρεῖς μῆνες κατόπι.

ΣΚΗΝΗ Α'

Στὸ δρόμο, κοντὰ στῆς Δέσπως. Λείψανο ἀπὸ μακριὰ γυρίζει τὴν κώχη τοῦ δρόμου. Ψαλμῳδίες ἀπὸ μπρός, ἀπὸ πίσω σιγανὰ μυρολόγια. Οἱ γειτόνισσες στέκουνται καὶ κοιτάζουνε λυπημένες.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΙΠΙΝΙΩ. Ὕστερα ΣΥΝΕΣΙΟΣ.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ (Στὸ κατώφλι της, σφουγγίζοντας τὰ μάτια μὲ τὴν ποδιά της).

Ἄχ, καὶ νὰ εἴχες τώρα μάτια νὰ τὰ δῆς αὐτά, Κωσταντάκη, ποῦ σὲ κουβαλοῦνε στὸν τάφο, κ' ἔννοια δὲν τὴν ἔχεις τῇ ρήμαξῃ ποῦ ἀφίνεις μέσα στ' ἀρχοντικό σου. Ποιὸς τὄλεγε, Πιπινιώ μου, πῶς σὲ τρία φεγγάρια μέσα εἴτανε γραμμένο νὰ τὰ φάῃ τὸ χῶμα καὶ τὰ τρία τἀδέρφια.

(Χάνουνται οἱ φωνὲς τῶν μυρολογιῶν).

ΠΙΠΙΝΙΩ

Καὶ ποῦ ἔκαμε νισάφι ὁ ἀπόνετος ὁ χάρος νὰ κάμῃ καὶ δῶ! Πέντε πέντε καὶ δέκα δέκα τοὺς θερίζει μαζὶ καθεμέρα. Ὡς καὶ τἀργαστήρια κλείστηκαν πιά. Ψυχὴ πιὰ δὲ βγαίνει στὸ δρόμο. Ρημάχτηκε τὸ χωριό, κι ἄλλο δὲν ἀκοῦς παρὰ μυρολόγια, ἄλλο δὲ βλέπεις παρὰ ξυλοκρέββατα, καὶ

[1] Τέλος· ἴδε σελ. 419.

τὸν πάτερ Συνέσιο νὰ περπατάῃ ἀπὸ μπρὸς καὶ νὰ σιγοψάλλῃ. Κ' ὕστερα ἀπὸ κάθε θάψιμο τρέχει, λέει, ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ τὴν ἅγια μετάληψη γιὰ τοὺς φτωχοὺς ποῦ ψυχομαχοῦν. Ἅγιος εἶναι, καημένη, καὶ κολαζούμαστε τὴ βραδιὰ ποῦ μιλοῦσε τῆς Ἀρετούλας. Θυμᾶσαι;

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Καὶ δὲ θυμοῦμαι; καὶ δὲν τὸ συλλογίστηκα χίλιες φορές, νὰ μὴν τοὺς καταράστηκε τότες, σὰν ἅγιος ποῦ εἶναι;

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ποῦ νὰ καταραστῇ, ἀθεόφοβη, ποῦ εἶταν ὁ πρῶτος νὰ πάῃ στῆς κερὰ Δέσπως σὰ συχωρέθηκε ὁ Σαράντης! Ἁγιασμένο ἄθρωπο εἴχαμε στὸ χωριό μας, καὶ τώρα τὸ νοιώθουμε, ποῦ δὲ μᾶς μένει ψυχὴ νὰ τὸν προσκυνήσῃ. (Κάνει τὸ σταυρό της).

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Τὴ χάρη του νἄχουμε. Δὲν πῆγε, λέει, μὲ τοῦτο τὸ λείψανο, γιὰ νἄρθῃ, λέει, νὰ παρηγορέσῃ τὴν κερὰ Δέσπω, ποῦ δὲν μποροῦσε ἡ δύστυχη νὰ βγῇ καὶ νὰ δώσῃ στερνὸ φιλὶ τοῦ παιδιοῦ της. Νά τος ποῦ πρόβαλε κιόλας· τὴ χάρη του νἄχουμε. (Κάνει τὸ σταυρό της).

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς τὸν πολυχρονίζῃ, κοίταξε πῶς μρχεται μὲ τὰ χαμηλωμένα τὰ μάτια. Πᾶμε, καημένη, μαζί του καὶ μεῖς νὰ ποῦμε δυὸ λόγια τῆς σαλῆς μας ἀρχόντισσας. Εἶμουν ἡ πρώτη ποῦ πῆγα ἐτὸ γάμο τῆς κόρης της, πρώτη θὰ πάγω καὶ στὴ μεγάλη αὐτὴ θλίψη της.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Καλημέρα, χριστιανές μου. Νὰ μὴν ἔχετε τίποτις, καὶ σᾶς βλέπω κλαμμένες; Εἶστε καλὰ ὅλες ἐδῶ; νὰ μὴ χρειάζεστε τίποτις; (τονε σιμώνουν οἱ δυὸ γειτόνισσες, καὶ φιλοῦν τὰ ροῦχά του). Τί πάθετε, χριστιανές μου; νὰ μὴν ἤρθε ὁ Χάρος στὸ σπιτικό σας;

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Χαριτωμένε μου δάσκαλε, ποῦ ν' ἁγιάσουν τὰ πεθαμμένα σου, παρακάλει καὶ γιὰ τὰ μᾶς τὶς ἁμαρτωλές, νὰ γλυτώσουμε ἀπὸ τὸ θανατικό.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ἴσια μὲ τὸ μπόγι σου λαμπάδα σοῦ τάζω, χαριτωμένε μου ἅγιε, μιὰ καὶ νὰ περάσῃ αὐτὴ ἡ φουρτούνα.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Τὶς λαμπάδες, χριστιανή μου, στοὺς ἀληθινοὺς τοὺς ἅγιους, ποῦ εἶναι μεγάλη τους ἡ σπλαχνιά. Ἐμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἄλλο δὲν ἔχουμε νὰ δώσουμε παρὰ τὴν προσευκή μας καὶ τὴν ἀγάπη, σὲ τέτοιες μέρες ποῦ μᾶς δείχτει ὁ Μεγαλοδύναμος τὴν ὀργή του. Πῆτε μου, εἶστε καλά; Σᾶς φοβερίζει ἡ ἀρρώστια;

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Δόξα νἄχῃ ὁ Θεός, καλὰ εἴμαστε, δάσκαλε. Μὰ σὲ κεῖνο τἀρχοντικὸ ὁ Χάρος ἔκαμε φοβερὸ πανηγύρι, τἄραγε ὅλα τὰ παλικάρια τῆς κερὰ Δέσπως. Ὅ τι ἔβγαλαν εἶναι τοῦ Κωστάκη τὸ λείψανο. Πηγαίνουμε νὰ τὴν παρηγορέσουμε τὴν κακόσυρτη, ποῦ ἔμεινε ὁλομόναχη μὲ τὸ Χάρο.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Τὰ ξέρω, τὰ ξέρω. Μεγάλη καὶ φοβερὴ συφορά. Τἄλλα δυὸ παιδιά της τὰ συνόδεψα στὸ στερνό τους ταξίδι, τὸν Κωσταντῆ της δὲν πῆγε ἡ καρδιά μου νὰ τονε διαβάσω ἀπατός μου. Κάλλιο, εἶπα, στῆς χαροκαμένης, ποῦ ζῇ ἀκόμα, ἴσως καὶ τῆς δώσω στάλα παρηγοριά. (Φτάνουνε στὴν πόρτα τῆς Δέσπως). Σταθῆτε· μὴ μπῆτε ἀκόμα σεῖς. Ἐλᾶτε λίγο κατόπι. Δὲ θὰ τὰ βαστάξῃ τόσα πρόσωπα δακρισμένα. Εἶναι καὶ παρηγοριὲς ποῦ βασανίζουν κι ἀπὸ τὴ λύπη χερότερα. (Μπαίνει στῆς Δέσπως).

ΣΚΗΝΗ Β'

Χαγιάτι τῆς Δέσπως. Ἡ Δέσπω μαυροφορεμένη κάθεται καὶ μυρολογάει. Ἡ Γαρουφαλιὰ στέκεται πλάγι της.

ΔΕΣΠΩ, ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ, ὕστερα ΣΥΝΕΣΙΟΣ.

ΔΕΣΠΩ

Ἄχ, καὶ πάλι ἄχ! Ἄλλο ἀπὸ τὸ ἄχ νὰ πῶ πιὰ δὲν ἔχω. Σώθηκαν τὰ λόγια, κι ὁ πόνος πληθαίνει. Φουσκώνει ὁ πόνος, θάλασσα γίνεται καὶ μὲ πνίγει, βράχος ἔγεινα καὶ τὰ βαστῶ τὰ τόσα της κύματα, ποῦ μὲ δέρνουνε, μὲ δέρνουν, καὶ νὰ μὲ λυώσουνε δὲν μποροῦν. Τὰ παιδιά μου ἔπεσαν καὶ τὰ πῆρε ἡ ὀργή τους, καὶ γὼ στέκουμαι ἀκόμα καὶ ζῶ κι ἀνεσαίνω μέσα στὴν τρομερὴ αὐτὴ παραζάλη.

Ἄχ, Ἀρετοῦλα μου, Ἀρετοῦλα! Τί ὄνειρα νὰ βλέπῃς στὸ κρύο στρῶμα τῆς ξενιτειᾶς σου! Κι ὡς τόσο, χίλιους ζωντανοθαμμένους νὰ βλέπῃς, χίλιοι πλακωμένοι νὰ βογκοῦν καὶ νὰ ζητοῦν τοῦ κάκου βοήθεια, πάλι δὲ θὰ σοῦ παρασταίνουν τὸ βογκητὸ τῆς καρδιᾶς μου.

Ἄχ, Κωσταντάκη μου, Κωσταντάκη! Ἔρυγες, καὶ πιὰ δὲ θὰ ξανάρθῃς στὴ μάννα σου. Ἔρμη τὴν ἀφῆκες καὶ δίχως παιδὶ στὸ πλευρό της.

Τρέλλα, τρέλλα μὲ πιάνει. Ἂς ἔρθῃ κι ἂς μὲ πάρ' ἡ τρέλλα στὰ τετράνοιχτά της ὀτερά, κι ἂς μὲ σύρῃ στάνάθεμα! Σκόρπησέ τον, τρέλλα, τὸ νοῦ μου! Μαῦρο σύννερο κάμε τον, νὰ ξεσπάσῃ καὶ νὰ χύσῃ κατακλυσμὸ δάκρια πάνω στὰ μνήματα τῶν παιδιῶν μου!

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Κερά μου, γιὰ χάρη τῆς μονάκριβης κόρης σου, καὶ γιὰ τὴ ψυχὴ τῶν ἀγοριῶ σου ποῦ τὰ πῆρ' ὁ Θεὸς κοντά του, μὴν ἀφίνῃς τὴ θλίψη νὰ σὲ παρασέρνῃ σὲ τόσο βάθος. Κάμε καρδιά, κερὰ Δέσπω, καὶ μὴν ξεχνᾶς πόσες μάννες μυρολογοῦνε μαζί σου αὐτὲς τὶς μέρες.

ΔΕΣΠΩ

Ὅσες μάννες κι ἂν εἶναι, ἂς ἔρθουν κι ἂς ἀνοίξουν τὰ φυλλοκάρδια τους. Σὰν τἀστέρια θὰ λάμπουν μπροστὰ στὸ βαθὺ τὸ σκοτάδι ποῦ κατακυριάζει τὸ νοῦ μου.

(Μπαίνει ὁ Συνέσιος).

Δάσκαλε, γλυκέ μου δάσκαλε, ποῦ βλέπω τὸ πονετικὸ πρόσωπό σου, καὶ πάλι ὁ καημὸς δὲ μ' ἀφίνει. Δές τα τὰ μαῦρα μου χάλια, καὶ σύρε νὰ παρακαλέσῃς νἄρθῃ ὁ χάρος νὰ μὲ γλυτώσῃ.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Ὁ μεγάλος ὁ Θεὸς νὰ σὲ λυπηθῇ, κερὰ Δέσπω. Αὐτὸς μοναχὰ μπορεῖ νὰ σὲ βοηθήσῃ. Τἄκουσα πῶς ἔμεινες μοναχή, κ' ἦρθα νὰ σοῦ πῶ πῶς μοναχὴ δὲν εἶσαι, ἔχεις πάντα τὸν Πλάστη μαζί σου. Ἐκεῖνος τὸ ξέρει γιατί μᾶς παίρνει τὶς πιὸ ἀγαπημένες ψυχές μας. Ἴσως γιὰ νὰ μᾶς διδάξῃ τὴ μεγαλήτερη τὴν ἀγάπη ποῦ μᾶς κάνει παιδιά του. Κερά μου, κοίταξε μένα, τί ἔχασα. Ἦρθε μέρα ποῦ τὴν εἶχα χαμένη ὅλη μου τὴ ζωή. Σίμωσα τὸ Θεό, καὶ μοῦ χάρισε τὴν ἀγάπη ὅλου τοῦ κόσμου. Στάλα τοῦ δίνω, καὶ πέλαγο μοῦ χαρίζει. Ἔχε τὸ Θεὸ στὴν καρδιά σου, καὶ θὰ τἀξιωθῇς τὸ φῶς ποῦ γυρεύει ἡ τυραννισμένη ψυχή σου σὲ τέτοιο σκοτάδι ἀπέραντο.

ΔΕΣΠΩ

Ἄχ, μοῦ ζητᾶς ἁγιωσύνη, κι ἄλλη δὲν ξέρω ἀπὸ τῆς μάννας τὴν ἁγιωσύνη, μήτε ἄλλο μαρτύριο, μήτε ἄλλη ἀγάπη ποῦ τέλος δὲν ἔχει. Στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου μοῦ πῆραν τὴν κόρη μου, κ' ἔρχετ' ὁ χάρος καὶ μοῦ ἁρπάζει τἀδέρφια της ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά μου, νὰ μαρτυρήσω, ν' ἁγιάσω! Φτάνει πιὰ τὰ μαρτύρια· σώνουν τὰ βάσανα. Θάματα, θάματα μοῦ πρέπουνε τώρα. Ἐσύ, τἀγαπημένο παιδὶ τοῦ Θεοῦ, ποῦ δείχτεις μὲ τὴ μεγάλη καρδιά σου τί θησαυρὸ μᾶς φύλαγε ἡ μοῖρα μας καὶ τὸν ἀρνηθήκαμε γιὰ τὴ φοβερὴ αὐτὴ Κόλαση, ποῦ εἶναι ὁ στεναγμός σου θυμίαμα, κι ὁ λόγος σου ψαλμῳδία, κάμε κι αὐτὴ τὴ θυσία, βάσταξέ το κι αὐτὸ τὸ μαρτύριο. Πάρε τὸν πόνο ποῦ μὲ φλογίζει, καὶ κάμε τον προσευκὴ στὸ κελλί σου, καὶ πὲς τοῦ Μεγαλοδύναμου πῶς εἶναι ἄδικο τόσο βάσανο, πῶς δὲν κλαίγω γιὰ τἄγιο του θέλημα, κλαίγω ποῦ ἔρυγαν καὶ μᾶρησαν τὰ παιδιά μου δίχως παρηγοριά, δίχως τὴν Ἀρετοῦλα μου. Παρακάλεσε νὰ τὴν ἀκούσω τὴ γλυκειά της φωνή, νὰ τὰ δῶ τὰ γλυκά της μάτια, κι ἂς βγῇ καὶ μένα ἡ ψυχή μου κατόπι.

(Μπαίνουν οἱ δυὸ γειτόνισσες).

Τρέξτε καὶ σεῖς, ὦ γειτόνισσες, κι ἀνάψτε λαμπάδες, τάξτε στοὺς ἁγιοὺς τὶς ἔρμες αὐτὲς ἀρχοντιές μου, νὰ γείνῃ τὸ θᾶμα καὶ νἄρθῃ ἡ Ἀρετοῦλα, γιατί πεθαίνω. Πεθαίνω, καὶ σωτερὶα πιὰ δὲν ἔχω. Ὅλα τῆς γῆς τὰ φαρμάκια τὰ κρύβ' ἡ ἀρρώστια μου. (Γέρνει στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Γαρουφαλιᾶς).

ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Ἂς βγοῦμε, χριστιανές μου, κι ἂς τὴν ἀφήσουμε μοναχή της, ἴσως καὶ τὴ λυπηθῇ ὁ Θεὸς καὶ τηνε φέρῃ στὸ νοῦ της. Πᾶμε νὰ γονατίσουμε καὶ νὰ προσευκηθοῦμε. Ἀπὸ τὸ χέρι μας τίποτις ἄλλο δὲ βγαίνει. (Βγαίνει Συνέσιος, Περμαθιὼ καὶ Πιπινιώ).

ΣΚΗΝΗ Γ'

Κοιμητήριο τῆς Ἁγιὰ Μαρίνας. Νύχτα.

ΔΕΣΠΩ, ὕστερα ΣΥΝΕΣΙΟΣ.

ΔΕΣΠΩ (περπατῶντας μοναχὴ κατὰ τὰ μνήματα τῶν παιδιῶν της).

Καὶ ποῦ νὰ βρῇ μάννα τοῦ παιδιοῦ της τὴν πλάκα σὲ τόσα νιόστρωτα μνήματα, καὶ μὲ τέτοιο σκοτάδι! Πλάγι στἀδερφάκια του εἶπα νὰ τονε βάλουν, ἐκεῖνα θὰ μοῦ ποῦν ποῦ εἶναι ὁ Κωσταντῆς μας. Ἄχ, Σαράντη μου καὶ Θανάση, ἄχαρη καὶ κρύα συντροφιὰ ποῦ τὴν ἔχετ' ἀπόψε! Κι ὡς τόσο δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔτριξαν τ' ἀσάλευτα κόκκαλά σας, σὰν ἦρθε καὶ πλάγιασε δίπλα σας! Δὲν μπορεῖ νὰ μὴν τὸ νοιώσατε πῶς ἀπάνω στὸ σπίτι σας εἶναι τώρα ὁ τάφος, καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ χῶμα γίνεται τὸ σκοτεινὸ τὸ νυχτέρι.

Παράξενο, νὰ μὴ μὲ πιάνῃ τρομάρα! Νὰ μὴν τονε θολώνῃ φόβος τὸ νοῦ μου! Σίδερο, σίδερο μ' ἔκαμ' ὁ χάρος, καὶ μήτε μέσα στὴ σπηλιά του δὲ μὲ τρομάζει τἀχόρταγο τὸ θεριό. Καὶ ποῦ νὰ μὲ τρομάξῃ, ποῦ ἄλλη ἐλπίδα δὲν ἔχω! Ψεύτικη ἐλπίδα κι αὐτή! Ἂν εἴτανε βλαστάρι τρυφερὸ ἡ ζωή μου, μιά του ἀναπνοὴ θὰ μὲ μάραινε, μιά του ἀναπνοὴ θὰ μὲ θέριζε. Τὸν παρακαλεῖς τὸ χάρο, καὶ δὲ σὲ παίρνει. Τονε φοβᾶσαι, σαίτα γίνεται καὶ σὲ φτάνει.

Νά τα τὰ τρία κανντήλια, νά το τὸ τρίδιπλο μνῆμα. Νά το τὸ χῶμα ποῦ τὰ τρώει τὰ σπλάγνα μου! Τρίκλωνο δέντρο, ποῦ τὄρριξε τὸ ποτάμι καὶ τὸ πῆρε κι ἀφῆκε τὴν ἄχαρη αὐτὴ ρίζα του.

Ἕνα βογκητὸ δὲν ἀκούγω! Μήτε μάννα δὲ φωνάζουν πιὰ τὰ χειλάκια τους! Ἔχουνε δὲν ἔχουνε μάννα, τὸ ἴδιο τοὺς κάνει τώρα.

Νὰ εἶναι τάχα φωνή τους ἡ ἀπέραντη αὐτὴ σιωπή; Γίνεται μάννα νὰ σᾶς μυρολογάῃ, παιδάκια μου, καὶ σεῖς ἀσάλευτα νὰ τὴν ἀποδέχεστε τὴν τόση ἀνεμοζάλη; Γίνεται, Κωσταντῆ μου, νὰ σὲ τραβήξῃ ὁ χάρος σὲ τόσο βάθος, ποῦ νὰ μὴν τὸ κλονίζῃ μήτε ὁ στεναγμός μου τὸ ναρκωμένο κορμί σου; Κωσταντῆ, φρόνιμε Κωσταντῆ μου! Μίλησέ μου ἀπὸ τὸ χῶμα, καὶ πές μου πῶς τὴ νοιώθεις τὴ ρήμαξή μου! Πές μου πῶς δὲν τὸ στοχάστηκες αὐτὸ τὸ κακό! Πές μου πῶς τὸ θυμᾶσαι τὸ τάξιμό σου, πῶς ἀπ' ὅλο σου τὸ χῶμα βαρύτερα σὲ πλακώνει αὐτὸ τὸ τάξιμο! Ἡ Ἀρετοῦλα μας, Κωσταντῆ μου, ἡ Ἀρετοῦλα! Νὰ τὴν ποῦ ἦρθε ἡ πίκρα, νὰ τον ποῦ ἦρθε ὁ χάρος! Λυώνω στὸ μυρολόγι σας, καὶ δὲν ἔχω τὴν κόρη μου νὰ κλάψῃ μαζί μου, νὰ λαφρύνῃ τὸν πόνο μου, ποῦ τὸν ἀγριεύει ἡ μοναξιὰ σὰν τὸν ἄνεμο ποῦ φυσάει σὲ ρημιές.

Ξύπνησε, Κωσταντάκη μου, καὶ φέρε μου πίσω τὴν Ἀρετοῦλα! Τὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἁγιούς του ἔχεις βαλμένους μαρτύρους. Μήτε τοῦ χάρου ἡ δύναμη δὲν μπορεῖ ἕνα τέτοιο τάξιμο νὰ τὸ θάψῃ. Ἂν πέτάξε ἡ ψυχή σου ἐκεῖ ποῦ ζωντανοῦ δὲ φτάνει φωνή, ὁ πόνος αὐτὸς ποῦ μὲ δέρνει ἂς γείνῃ ψυχή σου, νὰ ζωντανέψῃς καὶ νἀκούσῃς τὰ παρακάλια τῆς μάννας σου. Ἔβγα νὰ σοῦ φυσήξω ζωὴ μὲ τοὺς στεναγμούς μου, νὰ σπαρταρήξ' ἡ νεκρωμένη καρδιά σου, νὰ φρίξῃ ὁ νοῦς σου, πουλὶ νὰ γείνῃς πετάμενο καὶ νὰ φέρῃς ἀπὸ τὰ ξένα τὴν ἀδερφή σου.

(Φαίνεται ὁ Συνέσιος ἀπὸ μακριά).

ΣΥΝΕΣΙΟΣ (μοναχός του).

Σὰ νὰ μ' ἔστειλε ὁ Θεὸς καὶ τὴ βρίσκω τὴ δύστυχη στὴν τρομερὴ αὐτὴ μοναξιά.

ΔΕΣΠΩ

Μήτε βογκητό, μήτε στεναγμὸς δὲν ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸ μαῦρο τὸ χῶμα. Ἔρμη, ἔρμη ἔμεινα πιὰ στὸν κόσμο! Ἂς σύρω καὶ ἂς ρίξω σὲ βάραθρα τὸ κορμί μου, τὰ ὄρνια νὰ τὸ φᾶν καὶ νὰ πετάξουνε στὰ ξένα νὰ τῆς ποῦν τῆς Ἀρετούλας τὰμέτρητα βάσανά μου. (Ξεκινάει).

ΣΥΝΕΣΙΟΣ (μοναχός του).

Νὰ τῆς μιλήσω, θὰ τὴν τρομάξω, κ' εἶνε ὁ νοῦς της αὐτὴ τὴ στιγμὴ πυρωμένο γυαλί, ποῦ τἀγγίζεις καὶ σκάνει. Ἂς τὴν ἀκολουθήσω, ἴσως καὶ χρειαστῆ βοήθεια στὸ δρόμο της. (Ἀκολουθάει τὴ Δέσπω, καὶ βγαίνουν).

ΣΚΗΝΗ Δ'

Ἡ ἴδια. Σκουντάει τὴν πλάκα
καὶ βγαίνει ὁ Κωσταντῆς βουρκολακιασμένος.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Τἀνάθεμα μὲ σήκωσε ἀπὸ τὸ βαθύ μου τὸν ὕπνο. Τέτοιο ἀνάθεμα, ποιός τάφος νὰ τὸ βαστάξῃ! Βουνὸ νὰ κατρακυλήσῃς ἀπάνω του, καὶ πάλι ξεσπάνει ὁ τάφος, καὶ ξαναρέρνει στὸν κόσμο μιὰ λάκερη κόλαση.

Φωνὴ τρομερὴ μὲ ζωντάνεψε, ἂν εἶναι ζωὴ αὐτός, ποῦ θανάτου ὁ θάνατος. Τὴν ἄκουγα τὴ φωνή της, καὶ γύρευα νὰ τὰ ξεσκίσω τὰ παγωμένα μου κρέατα, νὰ τὰ τραβήξω σύρριζα τὰ μισοχυμένα μαλλιά μου. Καὶ καθὼς πολεμοῦσα νὰ σαλέψω, ν' ἁπλώσω τὰ χέρια, ν' ἀνοίξω τὸ στόμα, καὶ νὰ φωνάξω πῶς τἀκούγω τὰ σπαραχτικά της τὰ λόγια, κατέβαιναν ἄλλα λόγια τρομερώτερα καὶ τἀποσβόλωναν τὸ κορμί μου. Ἀγκομαχοῦσε μέσα μου ἀπέραντος πόνος, κι ὡς τόσο βογκητὸ δὲν ἔβγαινε νὰ τῆς πῇ πῶς φτάνει, φτάνει ὁ ἀπελπισμένος ὁ θρῆνος, γιατί σηκώνετ' ὁ γυιός της νὰ τῆς ξαναφέρῃ τὴν Ἀρετοῦλα, ποῦ τὴν πῆρ' ἀπὸ πλάγι της καὶ ἀπ' ἕνα χάρο πιὸ ἄκαρδα.

Τἄκουσα κατόπι τὸ μυρολόγι καὶ διάβαινε κ' ἔφευγε σὰν ἀνέμου βοητό. Δράκο μ' ἔκαμε τότες ὁ πόνος, καὶ τὸ ξετίναξα τὸ λιθάρι, καὶ ξαναβγῆκα στὸν κόσμο.

Σὰ νὰ τρέμουν τἀστέρια στὴν ὄψη μου. Σὰ νὰ μουχλιάζῃ τἀγέρι τριγύρω μου. Σβύνουν τὰ καντήλια, καὶ σωπαίνουν οἱ τρουξαλλίδες. Ἀπὸ τὸ κορμί μου σκορπιέται φαρμακωμένη κρυάδα, ποῦ τάφος δὲν τηνε γνώρισε. Πῶς νὰ μὲ δῇ, νὰ μὲ σιμώσῃ, καὶ νὰ μὴν ξαφνιστῇ τἀθῶο τὸ πλάσμα, ποῦ τοῦ εἶχα καὶ γὼ μιὰ ἀγάπη, κι ἂς εἶταν ἀγάπη ποῦ ρημάζει καρδιές!

Κι ἂν πάλι κρύψω τὴν κόλαση ποῦ μέσα μου βράζει, μὰ τὰ λίβανα ποῦ μυρίζουν ἀκόμα, τἀραχνιασμένο τὸ πρόσωπο, τὰ σβυσμένα τὰ μάτια, τὰ χωματιασμένα τὰ σάβανα, — ποιός μάγος θὰ μοῦ τὰ κρύψῃ!

Ἐσύ, μαύρη νύχτα, θὰ μὲ σκεπάσῃς. Ἐσεῖς ἀνέμοι, θὰ μοῦ δώσετε τὰ φτερά σας, καὶ σεῖς, σύννεφα, τὸ σκοτάδι σας. (Χάνεται μέσα σὲ σύννεφο).

ΣΚΗΝΗ Ε'

Στὸ δρόμο, κοντὰ στῆς Δέσπως.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ, ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΠΠΙΝΙΩ

ΣΥΝΕΣΙΟΣ (Βγαίνει ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς Δέσπως μὲ φανάρι στὸ χέρι).

Ἔχετε τὸ νοῦ σας, καλές μου, στὴ χαροκαμένη τὴν ἀρχόντισσα. Τὴν ἀρῆκα μὲ τὴ Γαρουφαλιά, ἀφοῦ τὴ σύχασα μὲ δυὸ λόγια, κ' ἐλπίζω πῶς δὲ θὰ τῆς ξανάρθῃ τὸ φρένιασμα τῆς ἀπελπισιᾶς. Ἔτρεχα μὲ τρομάρα κατόπι της, σὰ βγῆκε ἀπὸ τὸ κοιμητήριο, καὶ νὰ τὴν προφτάξω δὲν εἶχα δύναμη. Ὁ Θεὸς μὲ φώτισε καὶ πῆρα τὸ μονοπάτι, καὶ βρέθηκα μπροστά της τὴ στιγμὴ ποῦ ὁρμοῦσε ὄξω φρενῶν κατὰ τὸν γκρεμνό. Τὴν ἔφερα πίσω, καὶ τῆς ἔταξα πῶς ὁλημυχτῆς θὰ προσεύχουμαι γιὰ νἄρθῃ πίσω ἡ κόρη της. Ἡ προσευκή μου, χριστιανές μου, πρέπει νὰ γείνῃ ταξίδι. Ἄλλος δὲ μένει νὰ τὴ φέρῃ τὴν ταλαίπωρη κόρη ἀπὸ τέτοια μακρινὴ ξενιτειά. Πηγαίνω ἀπατός μου, κι ἀφίνω τὴν τύχη τῆς μάννας στὰ χέρια τοῦ Πλάστη. Ἄχ, καὶ νἄρθῃ, καὶ τί νὰ βρῇ! Ὁλοτρόγυρα θάνατο, καὶ τὴ μάννα της σαλεμένη!

ΠΠΠΙΝΙΩ (τῆς Περμαθιώς).

Δὲ σοῦ τἄλεγα, πῶς ἐσάλεψε ὁ νοῦς της; (Στὸ Συνέσιο). Ὁ Χριστός κ' οἱ ἅγιοί μαζί σου, μεγαλόχαρή μου ψυχή, ποῦ τέλος δὲν ἔχει ἡ καλωσύνη σου.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ (μοναχός του, πηγαίνοντας).

Κι ἃ δὲ μὲ εἶχε δυναμωμένο ἡ ἅγια μας ἡ πίστη, ἃ δὲ μὲ εἶχαν καμωμένο πέτρα τοῦ κόσμου οἱ συφορές, θἄλεγα κάλλιο στὸ μνῆμα καὶ γώ, παρὰ νὰ τὴν ξαναδῶ ξένη, σὲ ξένα χέρια, καὶ νὰ τὴν ποτίζω τέτοια φαρμάκια. (Φεύγει).

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Πάει νὰ μᾶς δείξῃ πάλι τὴν ἁγιωσύνη του. Πολεμάει νὰ γλυτώσῃ τὴ φτωχὴ τὴν ἀρχόντισσα, μὰ ποῦ νὰ προφτάξῃ, ποῦ θέλει μέρες καὶ μέρες νὰ πάῃ καὶ νἄρθῃ!..... Ἀνατριχιάζω, καημένη, καὶ δὲ συμμαζεύουμαι ἀπὸ τὴν τρεμοῦλα. Καὶ τέτοιο σκοτάδι! Φέρ' ἕνα φανάρι ἀπὸ μέσα νὰ καθήσουμε στὸ κατώρλι αὐτουδά. Ἂ μᾶς χρειαστῇ, ἡ Γαρουφαλιὰ θἀνοίξῃ τὸ παραθύρι καὶ θὰ φωνάξῃ. Ποῦ ὕπνος πιὰ τέτοιες ὧρες!

ΠΠΠΙΝΙΩ (φέρνει φανάρι, καὶ καθίζουν).

Τί παράξενη νύχτα, καὶ τί κρύο σκοτάδι, σὰ νὰ γυρνοῦνε στὸν ἀέρα φαντάσματα. Ἂς κάμουμε τὸ σταυρό μας κι ἂς μείνουμε δῶ καμιὰ ὥρα, ὥσπου νὰ λαλήξῃ κι ὁ πετεινός.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Νὰ πάῃ, λέει, ὁλομόναχη στὸ κοιμητήριο καὶ νὰ μυρολογάῃ ἀπάνω ἀπὸ τὰ παιδιά της, κ' ὕστερα νὰ γυρεύῃ νὰ γκρεμνιστῇ! Κι ἂς τὴν πᾶνε στὸ μοναστήρι μιὰ καὶ καλὴ τὴν κακόσυρτη, νἄχουν τὴν ἔννοια της οἱ καλόγριες.

ΠΠΠΙΝΙΩ

Στάσου, — ἄκουσες τίποτις ἀπὸ κεῖ μεριά; εἶδες τίποτις;

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Ἄμε στὸ καλό, καὶ σύ, ποῦ εἶσαι ἀπατή σου γιὰ τὸ μοναστήρι. Τί ν' ἀκούσω, καὶ τί νὰ δῶ!

ΠΠΠΙΝΙΩ

Καλὲ κοίτα ἐκειδά, κατὰ τὸ μεγάλο τὸ δρόμο! Δὲ βλέπεις ἐκεῖ μιὰ φωτερὴ καταχνιά, καὶ μέσα ἕνας καβαλάρης μὲ γυναῖκα στὸ πλάγι του; Σὰ μαῦρος ἴσκιος περνάει τὶς ἰτιὲς κ' ἔρχεται κατὰ τὸ χωριό. Κ' ἔρχεται μαζί του κ' ἡ καταχνιὰ σὰ σύννεφο ποῦ τὸ φυσοῦν οἱ ἀνέμοι. Σήκω, καημένη, καὶ πᾶμε μέσα νὰ προσκυνήσουμε. Ὁ Χάρος πρέπει νὰ εἶναι καὶ μαζεύει πάλι διαβάτες γιὰ τὸν ἄλλο τὸν κόσμο. (Σηκώνουνται καὶ μπαίνουνε στὸ σπίτι τῆς Πιπινιώς).

ΠΕΡΜΑΘΙΩ (σκύβοντας ἀπὸ τὴν πόρτα).

Τίποτις δὲ βλέπω, καὶ τοῦ κάκου μὲ τρομάζες. Τί νὰ εἶναι ὡς τόσο οἱ θεοσκότεινες αὐτὲς οἱ ραβδιὲς ποῦ τινάζουνται ἀπὸ πάνω κ' ἴσια στὸ δρόμο μας πέφτουν! Πᾶμε, καημένη, νὰ κάμουμε μετάνοιες καὶ νὰ θεμιάσουμε, ἡ χάρη τῆς Παναγιᾶς νὰ μᾶς φυλάῃ κι αὐτὴ τὴ νύχτα. (Μπαίνει καὶ μανταλώνει τὴν πόρτα).

ΣΚΗΝΗ ϛ'

Ἡ ἴδια.

Ἡ Ἀρετοῦλα φαίνεται στὸ βάθος τοῦ δρόμου μοναχή της, μὲ μαλλιὰ ξέπλεκα κι ἀμελημένα φορέματα.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ, ὕστερα ΔΕΣΠΩ, ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ, ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΠΠΙΝΙΩ

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ὄνειρο πρέπει νὰ εἶναι, κι ὡς τόσο ψέμα δὲν εἶναι! Νὰ τος ὁ δρόμος μας, νὰ την τοῦ σπιτιοῦ μας ἡ θύρα! Τί θὰ πῆς, μαννοῦλα μου, νὰ μὲ δῆς ἄξαφνα μπροστά σου μὲ τέτοια τρομάρα στὸ πρόσωπο! Μ' ἄρησε ὁ Κωσταντῆς ὁλομόναχη, ὅ τι σιμώσαμε τὸ χωριό, ὅ τι ἀκούσαμε μιὰ φωνὴ ποῦ σιγοδιάβαζε μέσα στὸ Κοιμητήριο, καὶ χάθηκε ἀπὸ μπρός μου μαζὶ μὲ τὸ φρενιασμένο τἄλογο, ποῦ περνοῦσε θάλασσες καὶ βουνά. Γίνεται νὰ μὴν εἶναι ὄνειρα ὅλ' αὐτά; Εἴμουνα στὸ σπιτάκι μου ἀπόψε. Ἔλειπε ὁ καλός μου, ποῦ θὰ γυρίσῃ ὁ δύστυχος, καὶ σὰν παιδὶ θὰ μὲ κράξῃ, καὶ δὲ θὰ μὲ βρίσκῃ! Ὄχι, ὄχι· δὲ γίνεται. Ὄνειρο εἶναι. Καὶ μέσα στὄνειρο, ἄλλο ἕνα, ποῦ τἀνιστορῶ καὶ μ' ἀγριεύει σὰν αὐτὴ τὴ δύστροπη νύχτα. Καθούμουνα μοναχὴ στὸ παράθυρο. Ἔρχετ' ἄξαφνα ὁ Κωσταντῆς, καὶ μὲ χαιρετάει ἀπὸ μακριὰ καὶ μοῦ λέει, «Περβάτησ' Ἀρετοῦλα μου, Κεράνα μας σὲ θέλει». — «Ἀλλοίμον' ἀδερφάκι μου», τοῦ κράζω, «καὶ τί ναι τοῦτ' ἡ ὥρα! Ἀνίσως κ' εἶναι γιὰ χαρά, νὰ βάλω τὰ χρυσά μου. Κι ἂν εἶναι πίκρα, πές μου το, νἄρθω καταπῶς εἶμαι». Καὶ μοῦ λέει, «ἔλα καταπῶς εἶσαι». Κι ἀνεβαίνω μαζί του τἄγριο τἄλογο, καὶ σύραμε σὰ σύννεφο κ' ἤρθαμε. Καὶ διαβαίνοντας ἀπὸ τὶς ἰτιὲς ἐκεῖ κάτω, ξυπνοῦν τὰ πουλιὰ καὶ μιλοῦνε μ' ἀθρώπου λαλιὰ καὶ φωνάζουν, — «Ποιός εἶδε κόρην ὄμορφη νὰ σέρνῃ πεθαμμένος!» — «Ἀκούς», τοῦ κάνω, «Κωσταντῆ, τί λένε τὰ πουλάκια;» — «Πουλάκια 'ναι», μοῦ ἀπαντάει, «πουλάκια 'ναι καὶ ἂς λένε». — «Φοβοῦμαι σε, ἀδερφάκι μου», τοῦ λέγω τρομασμένα, «φοβοῦμαι σε, ἀδερφάκι μου, καὶ λιβανιὲς μυρίζεις». — «Ἐχτὲς βραδὺς ἐπήγαμε», μοῦ λέει, «στὸν Ἅη Γιάννη, καὶ θέμιασέ μας ὁ παπᾶς μὲ περισσὸ λιβάνι». Καὶ λέγοντάς μου τέτοια λόγια μὲ κατεβάζει, ἀντικρὺ στὴν Ἁγιὰ Μαρίνα, καὶ χάνεται σὰ φάντασμα ἀπὸ μπρός μου!

Ἀνέβηκα τὸ χωριὸ τρέμοντας μοναχή μου στὰ σκοτεινά..... Ὄνειρο μέσα στὄνειρο πρέπει νὰ εἶταν! Ὡς τόσο, νὰ τον ὁ δρόμος μας! Νὰ την ἡ θύρα μας! Μισορέγγει ἕνα παράθυρο, καὶ τὸ βλέπω τὸ σπίτι μας. Τὸ βλέπω, καὶ νὰ φωνάζω δὲν μπορῶ, νὰ μοῦ ἀνοίξουν... Πῶς τουρτουρίζουν τὰ δόντια μου! Τί σύγκρυα ποῦ μὲ περέχυσε ὁ βλογημένος ὁ Κωσταντῆς! Πάγος μοναχὸς εἶταν τὸ κορμί του!.. Ὄνειρο μαῦρο καὶ φοβερό!... Τὸν ὀνειρεύτηκα πεθαμμένο τὸν Κωσταντῆ!... Κι ἀκόμα ὄνειρο βλέπω, καὶ θαρρῶ πῶς πεθαίνω τώρα καὶ γώ!... Νὰ μποροῦσα νὰ ξυπνήσω, καὶ νὰ γλυτώσω! Νὰ δῶ τὸν ἀκριβό μου στὸ πλάγι μου, καὶ νὰ λαρρωθῶ, νὰ ξαναζήσω, νὰ εἶμαι πάλι στὸν κόσμο!... Μὰ νὰ την ἡ πόρτα μας! Νὰ το τὸ σπίτι! Ὁ Κωσταντῆς μοῦ τὸ εἶπε, πῶς μὲ θέλει ἡ μάννα!... Τί νὰ μὲ θέλῃ τέτοια ὥρα παράξενη!... Τί νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ κακὸ ποῦ ζητάει νὰ μὲ θανατώσῃ πρὶ νὰ τὸ μάθω!... Φοβερὸ κι ἀτέλειωτο ὄνειρο!..... Νὰ φωνάξω, νὰ ξυπνήσω, νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὸ βάσανο, νὰ κράξω τὴ μάννα νὰ μὲ ξυπνήσῃ καὶ νὰ μὲ σώσῃ.... (φωνάζει) Μαννοῦλα, μαννοῦλα, ξύπνα με, καὶ πεθαίνω! Μαννοῦλα, ὁ Κωσταντῆς μας εἶναι ποῦ μ' ἔβαλε μέσα σ' αὐτὴ τὴν κρύα τὴν καταχνιά, ποῦ πάει νὰ μὲ πνίξῃ. Ξύπνα με, μάννα, νὰ ξαναβρεθῶ στὸ σπιτάκι μου! Ὁ ἀκριβός μου, ὁ ἀκριβός μου! Θὰ λωλαθῇ, νὰ τὸ μάθῃ πῶς πέθανα! Πέθανα, μαννοῦλα, καὶ ξύπνα με! (πέφτει κοντὰ στὴν πόρτα).

(Ἀνοίγει ἡ πόρτα τῆς Δέσπως, καὶ βγαίν' ἡ Γαρουφαλιὰ μὲ φανάρι, κρατῶντας τὴ Δέσπω ἀπὸ τὸ χέρι. Βγαίνουν κ' οἱ ἄλλες δυὸ γειτόνισσες μὲ φανάρια).

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Εἴτανε γυναικήστιες φωνές.

ΔΕΣΠΩ

Ὁ Χάρος ἔχει πάλι βαλμένο τὸ μαῦρο του χέρι. Παιδιὰ δὲ μοῦ μένουνε νὰ τοῦ δώσω, ἀνοίξτε του νὰ μπῇ καὶ νὰ πάρῃ μένα! (Σκύβει ἡ Γαρουφαλιὰ κ' οἱ δυὸ γειτόνισσες μὲ τὰ φανάρια, καὶ βλέπουν τὴν Ἀρετοῦλα).

ΑΡΕΤΟΥΛΑ (μὲ μισοπνιγμένη φωνή).

Πεθαίνω, πεθαίνω, μαννοῦλα!

ΔΕΣΠΩ

Ἀρετοῦλα μου! (Πέφτει ἀπάνω της, καὶ πεθαίνουν κ' οἱ δυό τους).

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ[1]

Κατὰ μετάφρασιν Ε. Δ. Ροΐδου.

ΟΙ ΕΡΩΤΕΣ ΤΟΥ ΟΛΙΒΙΕΡΟΥ

Ϛ'.

Οἱ δύο φίλοι εἰσῆλθον εἰς ἐστιατόριον τῆς συνοικίας τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπου παρήγγειλαν ἄρθονον γεῦμα καὶ καλὸν οἶνον. Ὁ Ὀλιβιέρος, ὅστις ἦτο νηστικὸς ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν, ἔραγεν ὄχι ὡς κακότυχος ἐραστής, ἀλλ' ὡς πεινασμένος ἀχθοφόρος. Ὁ δὲ Οὐρβάνος εἶχε τὴν συνηθισμένην του ὄρεξιν καλογήρου κατὰ τὸ τέλος τῆς σαρακοστῆς. Τοῦτο ὅμως δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ ἐκπλαγῇ ὅταν εἶδε τὸν λογαριασμὸν ἀνερχόμενον εἰς δεκαπέντε φράγκα, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ φάγωσι τόσα δύο μόνοι ἄνθρωποι εἰς ἓν μόνον γεῦμα.

Ὅταν ἐξῆλθον, ὁ Ὀλιβιέρος, καίτοι τυλιγμένος εἰς τὸν μανδύαν του, παρεπονέθη ὅτι κρυώνει· καὶ πράγματι ὁ βραχίων του ἔτρεμεν ὑπὸ τὸν τοῦ Οὐρβάνου καὶ οἱ ὀδόντες του συνεκρούοντο ἐκ διαλειμμάτων.

— Εἶσαι ἄρρωστος, εἶπεν ὁ ζωγράφος, καλὰ θὰ ἔκαμνες νὰ ἐπιστρέψῃς νὰ ἡσυχάσῃς.

— Ὄχι ἀκόμη . . . ἤθελα νὰ ἔλθῃς μαζί μου.

— Ποῦ;

—Ὀλίγον μακράν, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος, ἀλλ' ὁ καιρὸς εἶναι καλὸς καὶ ὁ περίπατος θὰ μᾶς ὠφελήσει.

— Τότε ἐμπρός, ἀπήντησεν ὁ Οὐρβάνος, βαδίσας μετὰ τοῦ φίλου του μέχρι τῶν προαστείων. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν ἄκραν τῶν Ἡλυσίων, ἤρχισε νὰ εὑρίσκῃ τὸν περίπατον κατά τι μακρόν.

— Ποῦ διάβολον μὲ πηγαίνεις, ἠρώτησε, μήπως πρόκειται νὰ ἐπισκεφθῶμεν κανένα φίλον μας κατοικοῦντα εἰς τὴν ἐξοχήν;

— Τώρα θὰ ἰδῇς, πλησιάζομεν νὰ φθάσωμεν, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος τοῦ ὁποίου ηὔξανε τὸ ῥῖγος.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἶχον ὑπερβῆ τὴν ἀψῖδα τοῦ Θριάμβου καὶ ἐβάδιζον ἐπὶ τῆς λεωφόρου τοῦ Ἁγ. Κλαυδίου διευθυνόμενοι πρὸς τὸ δάσος τῆς Βουλόνης. Ἡ χιὼν ἔτριζεν ὑπὸ τὸ πάτημά των καὶ ὁ ἄνεμος ἐφύσα παγετώδης εἰς τὸν γυμνὸν ἐκεῖνον τόπον.

— Ἀλλὰ τέλος πάντων ποῦ πηγαίνομεν; ἠρώτησε καὶ πάλιν ὁ Οὐρβάνος ἀνησυχῶν. Εἰς αὐτὴν τὴν ἐρημίαν ἠμποροῦν νὰ μᾶς κλέψουν καὶ νὰ μᾶς σφάξουν χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ κανείς. Δὲν βλέπω οὔτε σπίτι, οὔτε ψυχὴν γεννητήν.

Οἱ δύο φίλοι εὑρίσκοντο τότε εἰς μικρὰν κυκλοτερῆ πλατεῖαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπολήγουσιν αἱ λεωφόροι τοῦ Ἁγίου Κλαυδίου, τοῦ Πασσοῦ, τοῦ Σταλιὼ καὶ δύο τρεῖς ἄλλαι. Τὸ κέντρον τῆς πλατείας ταύτης κοσμεῖται ὑπὸ μικρᾶς βρύσεως περιφραγμένης διὰ ξυλίνων κιγκλίδων, καὶ ἀντικρὺ αὐτῆς ὑψώνεται πυργίσκος γοτθικοῦ ῥυθμοῦ.

— Μήπως πηγαίνομεν ἐκεῖ; ἠρώτησεν ὁ Οὐρβάνος δεικνύων τὸ πυργίδιον. Αὐτὸ τὸ κιόσκι φαίνεται ἀκατοίκητον. Ἀλλὰ θὰ εὕρομεν ἴσως νὰ ζεσταθῶμεν. Πλησιάζω νὰ παγώσω. Μὲ φαίνεται ὅτι κολυμβῶ εἰς τὸ ῥεῦμα τῆς Βερεζίνας.

— Δὲν γνωρίζω κανένα εἰς τὸν πύργον ἐκεῖνον, ἀπεκρίθη ἡσύχως ὁ Ὀλιβιέρος.

— Ἀλλὰ τότε, εἶπεν ὁ Οὐρβάνος τοῦ ὁποίου ηὔξανεν ἡ δυσφορία, ποῦ μὲ πηγαίνεις; Δὲν προχωρῶ πλέον οὔτε βῆμα.

— Εἶναι περιττὸν νὰ προχωρήσῃς, διότι ἐρθάσαμεν.

— Ἐρθάσαμεν; . . . ποῦ;

— Εἰς τὴν βρύσιν, ἀπήντησεν ὁ Οὐρβάνος, θὰ τὴν ἀκούσῃς νὰ κελαρύσῃ.

— Ἐτρελλάθης ἢ μὲ περιπαίζεις; ἐρώναξεν ὁ Οὐρβάνος κτυπῶν τὸν πόδα. Μ' ἔκαμες νὰ περιπατήσω δύο λεύγας τὴν νύκτα, μὲ ψῦχος Σιβηρίας διὰ νὰ μοῦ δείξῃς αὐτὴν τὴν παγωμένην βρύσιν!

— Ἐδῶ ἠρχόμεθα μὲ τὴν Μαρίαν, ἀπεκρίθη μελαγχολικῶς ὁ Ὀλιβιέρος, τὰς καλὰς ἡμέρας τοῦ τελευταίου φθινοπώρου. Βλέπεις ἐκεῖνα τὰ χωράφια καὶ μακρύτερα ἐκεῖνα τὰ δένδρα; Πολλάκις εἴδαμεν τὸν ἥλιον νὰ δύῃ ὄπισθεν αὐτῶν, βάφων τὰ σύννεφα μὲ χρώματα ὡς τὰ τῶν εἰκόνων τοῦ Κορώ. Ἄλλοτε πάλιν ἐπροχωροῦμεν μέχρι τοῦ δάσους τῆς Βουλόνης ὑπὸ δενδροστοιχίαν ἀκακιῶν, τῶν ὁποίων τὰ καταπίπτοντα ἄνθη ἐλεύκαιναν τὸν δρόμον ὅπως σήμερον ἡ χιών. Τὴν παγωμένην αὐτὴν πεδιάδα τὴν ἐνθυμοῦμαι πράσινην καὶ ὡραίαν ὄχι πρὸ πολλοῦ. Ἦτο Κυριακὴ τοῦ τελευταίου Σεπτεμβρίου καὶ ἐτελεῖτο πανήγυρις ἐδῶ πλησίον. Εἶχα ἐξαπλωθῆ ἐπὶ τοῦ χόρτου ὑπὸ αὐτὰς τὰς λεύκας καὶ ἤκουα συγχρόνως τὸ ᾆσμα τῶν ζιζίκων, τὸ κελάρυσμα τῆς βρύσεως καὶ τὸν ἦχον τῶν αὐλῶν καὶ τῶν τυμπάνων τοῦ ἀγροτικοῦ χοροῦ. Ἡ Μαρία ἦλθεν ἀπὸ τὸν ἀντικρινὸν δρόμον, καὶ τὴν διέκρινα πολὺ πρὶν φθάσῃ. Ἐφόρει λευκὸν φόρεμα καὶ ἔκρυπτε τὸ πρόσωπον ὑπὸ γαλανὸν πέπλον. Ἡ κόμη της εἶχε λυθῆ καὶ αἱ ἄκανθαι εἶχον σχίσει τὴν ἄκραν τοῦ φορέματός της. Ἐμείναμεν μαζὶ ἕως τὸ ἑσπέρας καὶ ἤμην ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων. Διατί νὰ μοῦ τὴν πάρῃς; ἔκραξεν ὁ Ὀλιβιέρος, ὅστις ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἀναμνήσεων εἶχε λησμονήσει τὴν παρουσίαν τοῦ Οὐρβάνου καὶ ἐφάνη ὡς ἐξαρνισθεὶς βλέπων αὐτὸν ἀντικρύ του. Ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ θυμώσω, ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ, ἂς μὴν ὁμιλῶμεν περὶ τούτου. Μόνον τὰ παρελθόντα καλὰ θέλω νὰ ἐνθυμηθῶ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπανῆλθον ἐδώ. Ὅλα ὅμως ἤλλαξαν. Δὲν βλέπω παρὰ χιόνι καὶ δὲν ἀκούω τίποτε. Οἱ ζιζίκοι ἀπέθαναν καὶ ἡ βρύσις εἶναι παγωμένη. Ἀλλὰ δὲν μετανοῶ ὅτι ἦλθα. Τώρα ἂς ἐπιστρέψωμεν, ἂν θέλῃς.

— Τὸ «*ἂν θέλῃς*» εἶναι ὑπεράστειον, ἐσκέφθη ὁ Οὐρβάνος, μὴ ἔχων τὸ θάρρος νὰ σκώψῃ τὸν φίλον του μεγαλοφώνως.

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν οἰκίαν ἦτο ἤδη ἀργά. Τὸ ῥῖγος τοῦ Ὀλιβιέρου εἶχεν αὐξήσει καὶ ἡ ἀναφθεῖσα μεγάλη πυρὰ δὲν ἴσχυε νὰ τὸν θερμάνῃ. Ὁ Οὐρβάνος τοῦ ἐπρότεινε νὰ ἑτοιμάσῃ ἓν θερμὸν πόντσι.

— Ναί, ναί, ἑτοίμασέ το ὀγλήγωρα ἔκραξεν ὁ Ὀλιβιέρος. «Διὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ κοιμηθῶ, ἐπρόσθεσε σιγαλώτερα, ἐνῷ ἔτρεχεν ὁ Οὐρβάνος νὰ ζητήσῃ ῥώμι.

Ὁ Ὀλιβιέρος κατώρθωσε τῷ ὄντι νὰ κοιμηθῇ ὅλην τὴν νύκτα, ἀλλὰ τὸ πρωὶ ἐξύπνησε μ' ἐγκεφαλικὸν πυρετόν. Ὁ Οὐρβάνος τρομάξας ἔτρεξεν εἰς τοῦ πατρός του, ὅστις τὸν ὑπεδέχθη ψυχρότατα ἀρκεσθεὶς νὰ τοῦ ὑποδείξῃ τὴν κατοικίαν τοῦ ἰατροῦ. Τοῦτον νὐτύχησεν ὁ Οὐρβάνος νὰ εὕρῃ καὶ νὰ ὁδηγήσῃ ἀμέσως εἰς τὴν κλίνην τοῦ Ὀλιβιέρου. Ὁ ἰατρὸς ἔσεισεν ἀπαισιοδόξως τὴν κεφαλήν, διώρισε τὰ ἀναγκαῖα φάρμακα καὶ μετέβη νὰ εἴπῃ εἰς τὸν πατέρα τοῦ Ὀλιβιέρου ὅτι ὁ υἱός του κινδυνεύει. «Ἀφίσατέ με τὴν διεύθυνσίν του, ἀπεκρίθη οὗτος, θὰ ὑπάγω νὰ τὸ ἰδῶ».

Μετ' ὀλίγον τῷ ὄντι διηυθύνθη πρὸς τὴν ὑποδειχθεῖσαν οἰκίαν, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν μετενόησε καὶ περιωρίσθη νὰ στείλῃ τὴν ὑπηρέτριαν νὰ μάθῃ πῶς εἶναι.

— Ὁ κ. Ὀλιβιέρος δὲν εἶναι διόλου καλά, εἶπεν αὕτη ἐπιστρέψασα. Ἠναγκάσθησαν νὰ τοῦ δέσουν τὰ χέρια. Δὲν κάμνει ἄλλο παρὰ νὰ δαγκάνῃ μίαν πλεξοῦδαν μαλλιὰ καὶ νὰ φωνάζῃ: Μαρία! Μαρία!..

—Μαρίαν τὴν λέγουν; εἶπεν ὁ πατήρ. Ἀπὸ ἔρωτα κάνεις δὲν ἀποθνήσκει. Ποῖος τὸν περιποιεῖται;

— Ἕνας φίλος του, αὐτὸς ποῦ ἦλθεν ἐδώ. Εἶναι πολὺ φοβισμένος, ἀπεκρίθη ἡ ὑπηρέτρια.

Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας, βλέπων ὅτι ὁ Ὀλιβιέρος δὲν ἦτο καλλίτερα, ἐπανῆλθεν ὁ Οὐρβάνος εἰς τοῦ πατρός του καὶ τοῦ ἐζήτησεν ὀλίγα χρήματα. Οὗτος τοῦ ἔδωκεν ἐλάχιστον ποσὸν καὶ μὲ τόσον ἄσχημον τρόπον, ὥστε ὁ Οὐρβάνος ἠρώτησεν αὐτὸν ξηρῶς:

— Ὁ ἰατρὸς θεωρεῖ τὴν ζωὴν τοῦ υἱοῦ σας κινδυνεύουσαν. Ἂν τύχῃ δυστύχημα, θέλετε νὰ ἔλθω νὰ σᾶς εἰδοποιήσω διὰ τὴν κηδείαν;

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη ὁ πατὴρ μετὰ τῆς αὐτῆς ψυχραιμίας.

Ὁ Λάζαρος καὶ οἱ φίλοι του, μαθόντες ὅτι ὁ Ὀλιβιέρος ἐκινδύνευε, προσῆλθον ἀθρόοι καὶ ἀνέλαβαν νὰ διανυκτερεύωσι κατὰ σειρὰν παρὰ τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ. Ὁ Οὐρβάνος ἐφαίνετο ἀπηλπισμένος καὶ ἐθεώρησε καθῆκόν του νὰ ὁμολογήσῃ εἰς τὸν ἰατρὸν τὴν ἠθικὴν ἀφορμὴν τῆς ἀσθενείας τοῦ Ὀλιβιέρου.

— Ἅμα γίνῃ ὀλίγον καλλίτερα, ἀπήντησεν οὗτος, πρέπει νὰ τὸν ἀπομακρύνετε ἀπὸ τὸ δωμάτιον τοῦτο καὶ ἀπὸ πᾶν δυνάμενον νὰ τοῦ ἐνθυμίσῃ αὐτὴν τὴν γυναῖκα.

Μετὰ παρέλευσιν δέκα ἡμερῶν ὁ πυρετὸς ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς καὶ ὁ Ὀλιβιέρος μετεκομίσθη εἰς τὸ οἴκημα τοῦ Λαζάρου, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπεῖχε πολύ. Οἱ Νεροπατέρες ἀνεστάτωσαν ὅλην τὴν οἰκίαν διὰ νὰ οἰκονομήσουν ἥσυχον δωμάτιον διὰ τὸν ἀσθενῆ. Ὁ ἰατρὸς ἐφαίνετο ἤδη πλέον εὔελπις. Κατὰ συμβουλὴν αὐτοῦ καὶ διαταγὴν τοῦ Λαζάρου ὁ Οὐρβάνος ἔπαυσε νὰ ἔρχεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἤρχισεν ὁ Ὀλιβιέρος ν' ἀναγνωρίζῃ τοὺς περὶ αὐτόν. Ὅταν δὲ ἀργότερα, ἀφοῦ παρῆλθεν ὁ κίνδυνος, ἠρώτησε περὶ αὐτοῦ, ὁ Λάζαρος ἀπεκρίθη ὅτι ὁ Οὐρβάνος ἐταξείδευε πρὸ ἡμερῶν. Μετὰ τῆς ζωῆς ἀνεγεννᾶτο καὶ ἡ ἀνάμνησις τῆς Μαρίας, ὄχι ὅμως ὅπως πρὶν ἀφορήτως ὀδυνηρὰ καὶ ἀπελπιστική, ἀλλὰ μετέχουσα ἤδη ποιητικῆς μελαγχολίας. Τὴν ἀνάρρωσιν τοῦ Ὀλιβιέρου ἐπετάχυναν αἱ ἀδελφικαὶ περιποιήσεις τῶν φίλων του, οἵτινες ἐπροσπάθουν διὰ παντὸς τρόπου νὰ τὸν διασκεδάσωσι καὶ διὰ παντοίων προφυλάξεων ν' ἀπομακρύνωσι τὸν κίνδυνον ὑποτροπῆς τῆς νόσου ἢ τῆς ἀπελπισίας. Μετ' ὀλίγον ἐδόθη εἰς τὸν ἀσθενῆ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ἡ ἄδεια νὰ ἐξέλθῃ. Κατὰ τὴν πρώτην του ἔξοδον ὁ Λάζαρος καὶ ὁ Βαλεντῖνος ὡδήγησαν αὐτὸν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Λουξεμβούργου. Ἦτο ἡλιακὴ ἡμέρα τοῦ λήγοντος Μαρτίου καὶ πλῆθος πτηνῶν ἔψαλλαν ἐκ τῶν ἀρχομένων νὰ πρασινίζωσι κλάδων τὸν πρόλογον τῆς ἐγγιζούσης ἀνοίξεως.

Ἐνῷ ἀνεπαύοντο ἐπὶ μαρμαρίνου καθίσματος, διῆλθε πρὸ αὐτῶν νεανίας ἔχων εἰς τὸν βραχίονά του γυναῖκα, μετὰ τῆς ὁποίας συνδιελέγετο ζωηρῶς καὶ ἐγέλα εὐθύμως. Ὁ Ὀλιβιέρος ἀνεγνώρισε τὸν διαβάτην καὶ πρὶν προφθάσωσι ὁ Λάζαρος καὶ ὁ Βαλεντῖνος νὰ τὸν κρατήσωσι ἔτρεχε κατόπιν τοῦ Οὐρβάνου.

— Ὁ Ὀλιβιέρος! ἀνέκραξεν οὗτος, ἀναγνωρίζων τὸν παλαιόν του φίλον, καὶ σπεύδων ἔπειτα νὰ προσθέσῃ κατὰ νεῦμα τοῦ Λαζάρου: ἐπέστρεψα χθὲς εἰς Παρισίους καὶ ἡτοιμαζόμην νὰ ἔλθω νὰ σὲ ἰδῶ;

Ἡ σύντροφος τοῦ Οὐρβάνου ἐντραπεῖσα τοὺς προσερχομένους, εἶχε θεωρήσει πρέπον νὰ κρυβῇ.

— Καὶ ἡ Μαρία τί ἀπέγεινεν; ἠρώτησεν ὁ Ὀλιβιέρος τοῦ ὁποίου τὸ αἷμα εἶχε παγώσει, ὅταν εἶδε τὸν ζωγράφον μετὰ γυναικός.

— Πῶς θέλεις νὰ ἠξεύρω, ἀφοῦ ἔλειπα ἀπὸ τοὺς Παρισίους; Ἔπειτα δὲν εἶχα καὶ μεγάλην ἀνησυχίαν. Ἐγώ, ὡς γνωρίζεις, λησμονῶ εὔκολα, καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπόδειξις, ἐπρόσθεσεν ὁ Οὐρβάνος προσάγων τὴν γυναῖκα τὴν ὁποίαν ἐσυνόδευεν.

— Ἤμην βέβαιος, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος ἡσυχάσας, ὅτι δὲν ἠγάπησες ποτὲ τὴν Μαρίαν.

— Καὶ αὐτὴν τὴν λέγουν Μαρίαν, ἀπήντησεν ὁ ζωγράφος, δεικνύων τὴν ἐρωμένην του, καὶ τὴν ἀγαπῶ πολὺ ἀπὸ χθές. Ἡ πρώτη Μαρία ἀπέθανε, ζήτω ἡ δευτέρα Μαρία!

— Θὰ ἔλθω νὰ σ' ἴδω, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος ἀποχαιρετῶν αὐτόν.

Ἡ συνάντησις αὕτη δὲν τὸν ἐτάραξε πολύ, τὸ δὲ ἑσπέρας ἦτο σχεδὸν εὔθυμος. Τὴν ἐπιοῦσαν μετέβη μετὰ τοῦ Λαζάρου εἰς τοῦ πατρός του, διὰ νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ χρήματα ἐκ τῆς μητρικῆς του κληρονομίας. Ἀλλ' ὁ πατὴρ του ἦτο ἀπών. Εὗρον μόνην τὴν ὑπηρέτριαν.

— Χαίρομαι πολὺ ὅτι σᾶς ἐπαναβλέπω, εἶπεν αὕτη. Ἔχω καὶ ἐπιστολὴν νὰ σᾶς δώσω. Τὴν ἔφερε μιὰ κυρία καί, κατ' εὐτυχίαν, ἐνῷ ἔλειπεν ὁ πατέρας σας, διότι θὰ τὴν ἐξέσχιζε καθὼς τὰς ἄλλας. Φαίνεται πολὺ θυμωμένος μὲ αὐτὴν τὴν κυρίαν καὶ μ' ἐροβέρισεν ὅτι θὰ μὲ διώξῃ ἂν τῆς εἴπω ποῦ κάθεσθε.

Ὁ Ὀλιβιέρος εἶχεν ἤδη ἀνοίξει τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀνεγίνωσκεν ἀπλήστως τὰ ἑξῆς:

«*Ὀλιβιέρε,*

«Εἶμαι ἐλευθέρα ἀπὸ δεκαπέντε ἡμερῶν, καὶ σ' ἔγραψα τρεῖς ἐπιστολάς, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἀπεκρίθης. Πιθανὸν εἶναι νὰ ἐπίστευσες ὅτι ἤμην ἔνοχος,

[1] Τέλος· ἴδε σελ. 459.

Ἀλλ' ὄχι μόνον ἤμην ἀθῶα, ἀλλ' οὐδὲ κἂν μοῦ ἀπεδίδετο ὡρισμένη κατηγορία. Ἐζήτουν μόνον πληροφορίας περὶ τοῦ συζύγου μου καὶ ἅμα ἐπείσθησαν ὅτι δὲν ἠξεύρω τίποτε, μὲ ἀπέλυσαν ἀμέσως. Σὲ περιμένω ἀπὸ δεκαπέντε ἡμερῶν. Ἀλλ' ὡς φαίνεται δὲν μ' ἐσυγχώρησες. Θὰ σὲ περιμείνω ἀκόμη δύο ἡμέρας εἰς τὴν παλαιάν μου κατοικίαν καί, ἂν δὲν ἔλθῃς, θ' ἀναχωρήσω ἀπὸ τοὺς Παρισίους. Ἐπώλησα ἤδη τὰ σκεύη μου, ἀλλὰ πρὶν φύγω, ἤθελα νὰ σὲ ἀποχαιρετήσω καὶ ἔπειτα νὰ σὲ ἀφίσω ἐλεύθερον. Σὲ ὁρκίζομαι ὅτι δὲν μετανοῶ τὸν Οὐρβάνον καὶ ὅτι ποτὲ δὲν τὸν ἠγάπησα. Πολλὰς φορὰς σὲ παρεμόνευσα τὴν νύκτα ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας σου διὰ νὰ σε ὁμιλήσω ὅταν θὰ ἐπέστρεφες, ἀλλὰ σὺ ἔμενες, ὡς φαίνεται, ἀλλοῦ. Σὲ γράφω τελευταίαν φορὰν καὶ μετὰ δύο ἡμέρας δὲν θὰ εἶμαι πλέον ἐδῶ. Ἂν θέλῃς λοιπόν, ἔλα νὰ μὲ ἰδῇς, εἰδεμὴ Ὑγίαινε».

— Πότε σ' ἔδωκαν αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν; ἠρώτησεν ὁ Οὐρβάνος τὴν ὑπηρέτριαν.

— Πρὸ πέντε ἢ ἓξ ἡμερῶν.

— Τότε εἶναι πλέον ἀργά! ἀνέκραξεν ὁ Ὀλιβιέρος, καὶ ὅμως ἔσπευσε νὰ μεταβῇ μετὰ τοῦ Λαζάρου εἰς τὸ ἀρχαῖον οἴκημα τῆς Μαρίας.

— Ἡ κυρία Δυκαμπῆ ἀνεχώρησε πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν, εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ θυρωρός.

— Τόσον καλλίτερα, ἐψιθύρισεν ὁ Λάζαρος, σπεύδων ν' ἀπομακρυνθῇ μετὰ τοῦ φίλου του.

— Ἀλλ' οὔτε ὁ Οὐρβάνος δὲν τὴν μεταείδε. ἐσκέπτετο καθ' ἑαυτὸν ὁ Ὀλιβιέρος, τοῦ ὁποίου ἤρχιζεν ἤδη νὰ μεταβάλλεται εἰς ποιητικὴν ἀνάμνησιν ὁ ἔρως.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Συνεδρίασις τῆς 5 Δεκεμβρίου 1894.— Ὁ διευθυντὴς κ. Δαίρπφελδ ἀναγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ διασήμου Ἄγγλου ἐπιστήμονος, τοῦ Νέστορος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης Καρόλου Νεύτωνος, ὅστις διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐν Μυτιλήνῃ καὶ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ (Ἁλικαρνασσῷ καὶ Κνίδῳ) γενομένων ἀνασκαφῶν ἐπροίκισε τὸ βρεταννικὸν μουσεῖον διὰ πολυτίμων τῆς τέχνης θησαυρῶν. Ὁ Σουηδὸς ἀρχαιολόγος κ. Βίδδε, ὑφηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Οὐψάλας ἐκθέτει κατόπιν τὰ πορίσματα τῶν ἐν τῷ σημερινῷ Πόρῳ (τῇ ἀρχαίᾳ Καλαυρίᾳ) ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἐνεργηθεισῶν ἀνασκαφῶν. Ὁ χῶρος, ἐν ᾧ ἔσκαψε, κεῖται βορειοδυτικῶς τῆς σημερινῆς πόλεως, ὅπου ἠγείρετο ἐν τόπῳ περιφανεστάτῳ τὸ περίφημον ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος, τὸ κέντρον τῆς πρὸ τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως κατὰ τὴν μυκηναίαν λεγομένην ἐποχὴν ἀκμάσας ἀμφικτιονίας τῶν πόλεων Τροιζῆνος, Ἑρμιόνης, Ναυπλίας, Πρασιῶν, Ἐπιδαύρου, Αἰγίνης, Ἀθηνῶν καὶ Ὀρχομενοῦ τοῦ βοιωτίου, καθ' οὓς χρόνους τὸ ἐμπόριον ἠκολούθει ἔτι τὴν πρὸς ἀνατολὰς ὁδὸν ἐκ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Ἀνεσκάφη δὲ ὁ ναὸς μετὰ τοῦ περιβόλου αὐτοῦ καὶ σύμπλεγμα ὁλόκληρον ἄλλων οἰκοδομημάτων, πρὸς τὸ ἱερὸν σχετιζομένων. Ὁ περίβολος ἔχει μῆκος 56 μέτρων καὶ πλάτος 28, συγκείμενος ἐκ τιτανολίθων κυανοφαίων, μὴ ἐξειργασμένων, ὀρθογωνίου ὅμως μᾶλλον τομῆς. Μεταξὺ αὐτῶν εὑρίσκονται καὶ μεγάλοι πώρινοι λίθοι. Ὁ περίβολος εἶχε δύο εἰσόδους, ὧν ἡ ἑτέρα ἐκοσμεῖτο καὶ ὑπὸ προπυλαίου. Ὁ ναὸς ἦτο ἰωνικὸς περίπτερος (κίονες 6:12), ἐκτίσθη δὲ ταυτοχρόνως μετὰ τοῦ περιβόλου, ἤτοι κατὰ τὸν 6ον πρὸ Χρ. αἰῶνα. Τὰ θραύσματα τῶν μυκηναίων ἀγγείων μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἐποχῆς, μέχρι τῆς ὁποίας ἀνάγεται ἡ λατρεία τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ κυρίου θεοῦ τῶν παναρχαίων Μινυῶν. Τὰ δευτερεύοντα κτίρια εἶνε 1) στοὰ ἐκ πολυγωνικῶν λίθων· οἱ κίονες αὐτῆς δεικνύουσι συγγένειάν τινα πρὸς τοὺς ἐν τῷ Παρθενῶνι καὶ ἀνάγονται ἑπομένως εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 5ου αἰῶνος· 2) στοὰ ἄλλη, κτίσμα ἴσως τοῦ Εὐμένους Β', ἐξ ἧς εὑρέθη ὡραῖον κιονόκρανον ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν ἐσωτερικῶν (ἰωνικῶν) κιόνων· 3) κτίριόν τι ἐν σχήματι τραπεζίου, μετὰ προστώου καὶ τεσσάρων δωματίων ὄπισθεν αὐτοῦ· 4) προπύλαιον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ εἴσοδος εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω οἰκοδομημάτων καὶ πρὸ τοῦ ναοῦ ἐκτεινομένην πλατεῖαν· 5) δυτικῶς αὐτοῦ μακρὰ στοὰ μὲ προβλῆτας ἑκατέρωθεν ἐν εἴδει παρασκηνίων· οὗ μακρὰν αὐτῆς εὑρέθησαν βάσεις ἀνδριάντων, ἴχνη δὲ βάσεων πρὸ αὐτῆς, ἐξ ὧν ὅλον ὅτι τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἦτο τὸ βουλευτήριον (προσόμοιον πρὸς τὸ ἐν Μαντινείᾳ)· 6) αὐλὴ περιβαλλομένη ὑπὸ δωματίων, ὧν τὸ μέγιστον διατηρεῖται καλῶς· περὶ τὸν τοῖχον αὐτοῦ ὑπάρχει βάθρον, ὅπερ παρατηρεῖται καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Διὸς τῷ ἐν τῷ Μεγαρίδι ἀνασκαφέντι. Ὁ λαλῶν ἐκφέρει τὴν γνώμην ὅτι ἐναντίον πρὸς τὰ τέως ὑποτιθέμενα ἡ ἀρχαία Καλαυρία πρέπει νὰ θεωρηθῇ κειμένη οὐχὶ ἔνθα ἡ σημερινὴ πόλις κεῖται, ἀλλ' ἐγγὺς τοῦ ἱεροῦ, εἰς ὃ καὶ ἡ καλλιεργουμένη γῆ προσέκειτο καὶ ἡ ἀρχαία νεκρόπολις. Οὕτω πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ Καλαυρία ἐκ τοῦ πρώτου περὶ τὸ ἱερὸν οἰκισμοῦ προέκυψεν, ὡς οἱ Δελφοὶ ἐκ τοῦ περὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.— Μετὰ ταῦτα ὁ διευθυντὴς κ. Δαίρπφελδ ἀνέφερέ τινα περὶ τῶν παρὰ τὴν Ἐννεάκρουνον ἀνασκαφῶν καὶ ἀκριβέστερον ἰδίως ἐλάλησε περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐν Λίμναις ἱεροῦ τοῦ Διονύσου. Ἀνεσκάφη ὁ ἐν εἴδει τριγώνου περίβολος τοῦ ἱεροῦ, ὅπερ ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ζητούμενον τοῦτο τοῦ Διονύσου. Ἡ πρὸς δυσμὰς πλευρὰ αὐτοῦ ἅπτεται τῆς γνωστῆς ἐκ τῶν προτέρων ἀνασκαφῶν ἀρχαίας πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν φερούσης ὁδοῦ, ἡ δὲ πρὸς βορᾶν καὶ ἡ πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν παρακείνται ὁμοίως εἰς δύο ἄλλας ἀρχαίας ὁδούς, διακλαδιζομένας ἐξ ἐκείνης καὶ φερούσας πρὸς τὸν Ἄρειον πάγον. Παρ' αὐτὰς ἔκειντο ποικίλα κτίρια, εἰς ἓν ἐκ τῶν ὁποίων εὑρέθη πρὸ μικροῦ κάλλιστον ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ψηφιδωτόν, ἀποτελοῦν τὸ ἔδαφος δωματίου καὶ ἀκέραιον διατηρούμενον· εἶνε τοῦτο τὸ ἀρχαιότατον διὰ σχημάτων κοσμούμενον ἑλληνικὸν ψηφιδωτὸν (τοῦ 5ου ἢ 6ου ἴσως αἰῶνος). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ εὑρέθη πέρυσιν ἤδη βωμὸς μέγας τραπεζοειδὴς καὶ ληνὸς ἀρχαῖος· ἀναθήματα δὲν εὑρέθησαν, διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι τοιαῦτα δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῷ ἅπαξ τοῦ ἔτους ἀνοιγομένῳ τούτῳ ἱερῷ. Ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ εὑρέθη πέρυσιν ἤδη καὶ τὸ Βακχεῖον μετὰ τῆς εἰς τὸν 3ον περίπου αἰῶνα μετὰ Χρ. ἀναγομένης ἐπιγραφῆς τῶν Ἰοβάκχων. Διεξερχόμενος κατόπιν ὁ κ. Δαίρπφελδ τὰς ἀρχαίας περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐν Λίμναις ἱεροῦ τοῦ Διονύσου μαρτυρίας (συγγραφέων καὶ σχολιαστῶν) εὑρίσκει ὅτι τοῦτο πάντως ἔκειτο οὐχὶ παρὰ τὸν Ἰλισόν, ἀλλ' ἐν ἄστει καὶ δὴ ἐγγὺς τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς. Οἱ παλαιότεροι ἀγῶνες (τὰ Ἀνθεστήρια) ἔπαυσαν ἐνταῦθα τελούμενοι, ὅταν ἐπὶ Λυκούργου ἀνηγέρθη τὸ μέγα παρὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἐλευθερέως Διονύσου θέατρον, εἰς ὃ καὶ μετεφέρθησαν οὗτοι. Καὶ ἡ θέσις τῶν «Λιμνῶν» συνδυαζομένη καὶ πρὸς τὰ παρὰ Δημοσθένει (ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου λόγῳ) ἀναφερόμενα περὶ τοῦ κλισίου τοῦ ἥρωος «Καλαμίτου», ἁρμόζει κάλλιστα πρὸς τὸν «εὔυδρον» παρὰ τὰς ὑπὸ τὴν Πνύκα πηγὰς καὶ τὴν Ἐννεάκρουνον τόπον. Τοῦ Θουκυδίδου δὲ τὸ περιώνυμον χωρίον (Β' 15) δὲν ἀντιφάσκει ἀλλὰ συμφωνεῖ πρὸς ταῦτα διά τε τῶν λοιπῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων εἰδήσεων καὶ τοῦ κακῶς ἑρμηνευομένου· πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τῆς πόλεως, ὅπερ σημαίνει τῆς παναρχαίας ἐπὶ Θησέως πόλεως. Τούτοις προσεπιμαρτυρεῖ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν Ἀθηναίων πολιτείᾳ ἀναφερόμενον βουκόλιον, τὸ παρὰ τὸ Πρυτανεῖον, ὅπερ βεβαίως εἶνε ἡ ἐν τῇ ἀγορᾷ θόλος. Τὰ σημερινὰ δὲ εὑρήματα, ὡς ὁ βωμὸς καὶ ὁ ληνὸς καὶ τὸ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ παλαι ἱεροῦ κτισθὲν Βακχεῖον, ἔτι δὲ ἡ ἔλλειψις ἀναθημάτων προσέρχονται εἰς ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ ζητουμένου ἱεροῦ,

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἑστίας